

Analiza odnosa ljudi i životinja kroz fenomen PETTUBEA

Radinović, Laura

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:319396>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Laura Radinović

**ANALIZA ODNOSA LJUDI I ŽIVOTINJA
KROZ FENOMEN PETTUBEA**

Diplomski rad

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
Odsjek za kulturalne studije

Laura Radinović

JMBAG: 0009074987

**ANALIZA ODNOSA LJUDI I ŽIVOTINJA
KROZ FENOMEN PETTUBEA**

Diplomski rad

Diplomski sveučilišni studij kulturologije

Mentorica: doc. dr. sc. Sarah Czerny

Rijeka, rujan 2022.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom

ANALIZA ODNOSA LJUDI I ŽIVOTINJA KROZ FENOMEN PETTUBEA

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Ime i prezime studentice: Laura Radinović

Rijeka, 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA I STRUKTURA RADA	3
2.1. Metodologija rada.....	3
2.2. Struktura rada	3
3. STUDIJI LJUDI I ŽIVOTINJA	4
3.1. O studijima ljudi i životinja.....	4
3.2. Nastanak i povijest studija ljudi i životinja	7
3.3. Teorijska polazišta studija ljudi i životinja.....	8
3.4. Studija opsesivnih sakupljača životinja.....	12
4. INDUSTRIJA KUĆNIH LJUBIMACA	18
4.1. Pripitomljavanje i vlasništvo životinja	18
4.2. Kućni ljubimci i njihova povijest	21
4.3. Odnos ljudi i kućnih ljubimaca	23
4.4. Kontradiktornost kućnih ljubimaca	24
5. ANALIZA FENOMENA PETTUBE-A	25
5.1. Što je PetTube?.....	25
5.2. Slučaj Taylor Nicole Dean	38
5.3. Utjecaj PetTubea	45
5.4. Moralno i pravno pitanje	49
6. ZAKLJUČAK	53
POPIS LITERATURE	55
PRILOZI	58

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada zasniva se na prikazu odnosa ljudi i životinja unutar fenomena PetTubea, točnije, YouTube videozapisa o kućnim ljubimcima i njihovom sakupljanju. Rad se sastoji od dviju međusobno komplementarnih cjelina, one teorijske i analitičke. U prvoj cjelini teorijski su prikazani kratak opis, povijest i teorijska polazišta studija ljudi i životinja i kritičkih studija životinja ali i njihov doprinos u razumijevanju složenih ljudsko-životinjskih interakcija. Uz to, ukratko su prikazana i istraživanja o sakupljačima životinja te su provedena etička i pravna pitanja unutar kojih se prikazuju američki i hrvatski zakoni o zaštiti i dobrobiti životinja. Daljnji teorijski dio obuhvaća nastanak i povijesni pregled kućnih ljubimaca s naglaskom na ključna pitanja vezana uz njihov odnos sa ljudima. Druga cjelina praktičnog je i analitičkog karaktera. U drugoj cjelini rada predstavljen je i analiziran fenomen YouTube kanala imena PetTube te opis slučaja PetTubera koji djeluje na toj društvenoj platformi. Analizom je prikazana problematika odnosa PetTubera i kućnih ljubimaca ali i utjecaj PetTubea na publiku i životinje. Svrha rada bila je ukazati na moguće poveznice sa sakupljačima životinja ali i na posljedice koje one mogu predstavljati za buduću dobrobit životinja. Prije svega, prikazuje se važnost istraživačkog rada u razotkrivanju potencijalnog zlostavljanja životinja te se traže rješenja koja bi mogla dovesti i do boljih zakona.

Ključne riječi: PetTube, sakupljanje životinja, studiji ljudi i životinja, zaštita životinja

SUMMARY

The topic of this thesis is based on the depiction of human and animal relations on PetTube, more specifically, YouTube videos about pets and how their owners collect them. The thesis is made up of two mutually complementary parts, a theoretical part and an analytical part. The first part offers a brief description, history and theoretical starting points of human and animal studies and critical animal studies, as well as their contribution to the understanding of complex human-animal interactions. The thesis then goes on to offer a brief presentation of animal hoarders where ethical and legal issues are discussed, and American and Croatian laws on the protection and welfare of animals are offered. The theoretical part also discusses the origin and history of pets with an emphasis on key issues related to their relationship with humans. The second part of the thesis focuses on practical examples. It starts by presenting and analyzing the YouTube channel called PetTube where it offers an example of a PetTuber operating on this social platform. The analysis shows the problem of the relationship between PetTubers and pets, as well as the influence of PetTube on the audience and animals. This thesis points out possible links with animal collectors, but also the consequences of this phenomenon of the future welfare of animals.

Key words: animal collecting, animal welfare, human-animal studies, PetTube

1. UVOD

Naša je svakodnevica na bezbroj načina povezana sa onom životinja. Životinje nam mogu biti kućni ljubimci koje tretiramo kao najmilije članove obitelji ili divlji prolaznici s kojima jednostavno dijelimo prirodno stanište. Svakodnevno se koristimo životinjama i životinjskim proizvodima poput prehrambenih namirnica ili odjeće. Koristimo se i onim proizvodima testiranim na životinjama poput kozmetike ili lijekova. Između ostalog, životinje neprestano promatramo, bilo u prirodi, putem dokumentarnih emisija ili Internetskih videa. S obzirom da su životinje svuda oko nas, neophodno je i egzistiranje studija koji će se baviti našim interakcijama. Razvoj studija ljudi i životinja i njihovo korištenje teorijskih polazišta drugih humanističkih i društvenih disciplina, omogućio je istraživanje načina na koji se životinjski životi isprepliću sa onim ljudskima. Zajedno sa kulturalnim studijima koji su jednako multidisciplinarni i interdisciplinarni, od velike su važnosti u proučavanju odnosa ljudi i životinja. Pojedini znanstvenici unutar ove discipline usredotočili su se na fenomene čiji će se čimbenici i rizici iskoristiti u teorijskom i istraživačkom djelu ovoga rada. Budući da Internet i društvene mreže također mogu pridonijeti u proučavanju odnosa ljudi i životinja te pružiti podatke i informacije o pojedincima koji potencijalno iskorištavaju ili zlostavljaju životinje istražiti će se nedavna pojava fenomena PetTubea, YouTube kanala čija tematika uključuje videozapise o posjedovanju većeg broja kućnih ljubimaca i koji je često predmet kritičke rasprave zbog naočiglednog sakupljanja životinja i ugrožavanja njihova fizičkog i mentalnog zdravlja. Tema rada nastoji ukazati na problematičan odnos PetTubera i kućnih ljubimaca te ukazati na njegov utjecaj.

Dakle, u ovom diplomskom radu bit će predstavljena dva metodološka pristupa, onaj teorijski i onaj analitički. Teorijskim pristupom i korištenjem stručne literature predstaviti će se kratak opis, povijesni razvoj i teorijska polazišta studija ljudi i životinja (eng. *human-animal studies*) i kritičkih studija životinja (eng. *critical animal studies*) te njihova važnost u istraživanju složenih ljudsko-životinjskih odnosa i zaštiti životinjske dobrobiti. Ukratko će se predstaviti i opisati studijska istraživanja o sakupljačima životinja. Predstaviti će se i povijesni razvoj industrije kućnih ljubimaca usporedo s razvojem fenomena PetTubea. Istraživačkim i analitičkim pristupom predstaviti će se karakteristike i ključna pitanja vezana uz sakupljače životinja i onih koji djeluju pod nazivom PetTuberi na društvenoj video platformi YouTubea. U glavnom fokusu rada je slučaj PetTubera koji se dovodi u analogiju sa onim sakupljača

životinja, a čija je osnovna karakteristika prekomjerno sakupljanje životinja i nezadovoljavajuća skrb o njima. U radu će se pokušati odgovoriti na pitanja odnosa između PetTubera i kućnih ljubimaca te postoje li poveznice sa onima opsesivnih sakupljača životinja. Jednako tako nastojat će se odgovoriti na pitanje potiču li i glorificiraju li PetTuberi na prekomjerno sakupljanje životinja? Koliko oni zapravo utječu na svoju publiku i kakva je reakcija publike na njih? Kakav utjecaj imaju na industriju kućnih ljubimaca i na same kućne ljubimce? No, jedno od temeljnih pitanja koje se ističe u ovom istraživanju je koliko su regulirani zakoni koji bi trebali spašavati kućne ljubimce i sve životinje? Ne propituju se samo usporedbe, već etičnost i zakoni o zaštiti životinja. Svrha ovoga diplomskog rada je ukazati na iskorištavanje i zlostavljanje životinja te potaknuti na bolju regulaciju zakona o njihovoj zaštiti i dobrobiti.

2. METODOLOGIJA I STRUKTURA RADA

2.1. Metodologija rada

U ovom poglavlju formalno se predstavlja korištena metodologija istraživanja rada te njegova cjelovita struktura. Kao što je već prethodno naznačeno u uvodu, rad je sastavljen od teorijskog i analitičkog pristupa. Teorijskim pristupom interpretira se problematika potrebna za propitivanje i analizu slučaja. Istraživanje i analiza temeljni su metodološki pristup rada. Uzorak slučaja koji se istražuje i analizira svodi se na nekolicinu YouTube kanala. U glavnom fokusu je YouTuberica i PetTuberica imena Taylor Nicole Dean. Kao istraživački uzorak, Taylor Nicole Dean reprezentira problematiku i zaključke proizašle iz slučaja analize. U interpretaciji istraživanja korišteni su podaci dobiveni iz teorijskog djela te metode prikupljenih podataka. Prikupljanje podataka izvršeno je korištenjem i promatranjem objava na društvenim mrežama, putem videozapisa sa YouTube platforme te putem reakcijskih videa i komentara korisnika problematiziranog internetskog sadržaja. Prikupljeni su i izneseni pojedini pravni i zakonodavni dokumenti relevantni u prikazu analize slučaja.

2.2. Struktura rada

Struktura rada podijeljena je na dva dijela. U prvom djelu rada korišten je već spomenuti teorijski pristup kojim se nastoji prezentirati i problematizirati nastanak disciplina i fenomena vezanih uz odnos ljudi i životinja. Teorijski dio sastoji se od dva poglavlja. Koristeći se prvenstveno literaturom znanstvenice Margo DeMello, u prvom teorijskom poglavlju pod trećim rednim brojem, predstavljaju se kratak opis, povijesni razvoj i teorijska polazišta studija ljudi i životinja ali i razvoj te utjecaj kritičkih studija ljudi i životinja. U poglavlju su opisana i istraživanja studija o sakupljačima životinja te zakoni koji sprječavaju njihovo djelovanje. Za opisivanje sakupljača najčešće korištena literatura je ona znanstvenika Randy Frosta i Gary Patroneka. Drugo teorijsko poglavlje pod četvrtim rednim brojem obuhvaća istraživački prikaz industrije kućnih ljubimaca i ključna pitanja vezanih uz njezinu pojavu. U drugom djelu, pod petim rednim brojem, pobliže je opisan fenomen PetTubea i slučaja Taylor Nicole Dean te su provedena ključna pitanja vezana uz odnos prema kućnim ljubimcima. U analizi se preispituje etičnost i pitanja iskorištavanja kućnih ljubimaca. Preispituje se i djelotvornost zakona o zaštiti prava životinja. Naposljetku, u zaključku su iznesene spoznaje i rezultati diplomskoga rada.

3. STUDIJI LJUDI I ŽIVOTINJA

3.1. O studijima ljudi i životinja

Kako bi se pridonijelo racionalizaciji načina odnosa ljudi naspram životinja potrebne su društvene znanosti koje će proučavati i prikupljati informacije i saznanja o životinjama (Arluke, 1993: 5). S obzirom da smo svakodnevno i na bezbroj načina okruženi životinjama nije neobičan nastanak studija koji se bavi upravo proučavanjem ljudskih i životinjskih odnosa. Studiji ljudi i životinja (eng. *Human Animal Studies*) ponekad zvanih i antrozologija ili samo studiji životinja, interdisciplinarno su polje koje proučava životinje i prostore koje one zauzimaju u ljudskim društvenim i kulturnim svjetovima ali i interakcije koje ljudi imaju sa životinjama (DeMello, 2012: 4). Studiji se koriste radovima disciplina kojima je glavni fokus istraživanja životinja, a radovi o ponašanju, kogniciji, komunikaciji, emocijama i kulturi uvelike su doprinijeli studijama u razumijevanju ponašanja životinja i razumijevanju njihove interakcije sa ljudima. Prema DeMello, životinje su dugo vremena bile objekti proučavanja različitih disciplina premda su rijetko kada bile promatrane kao „subjekti“ života. Dakle, studiji ljudi i životinja jedni su od novijih multidisciplinarnih i interdisciplinarnih akademskih disciplina što znači da nadilaze disciplinske granice i koriste se podacima, teorijom i znanostima drugih disciplina.

U studijima ljudi i životinja istraživački i intelektualni fokus je na tome kako se životinje konfiguriraju u ljudskim svjetovima ali i kako se ljudski svjetovi formiraju kroz odnose sa životinjama (Marvin & McHugh, 2014: 1). Teži se jednom razumijevanju životinja u kontekstu ljudskog društva i kulture ali se i istražuju i odnosi u svim prostorima ljudskoga svijeta. Također, za studije ljudi i životinja može se reći da su holistički jer proučavaju najširu moguću konstrukciju odnosa čovjeka i životinje. Prema DeMello, znanstvenici studija ljudi i životinja pokušavaju razumjeti upravo kako su životinje društveno konstruirane. Inkorporiranjem životinja u ljudsko društvo, životinje se svrstavaju u kategorije koje oblikuju način na koje su one eventualno promatrane i tretirane. Mnogi sustavi klasifikacije kojima se koristimo nam govore kako životinje u ljudskom društvu imaju malo veze s biologijom već imaju puno veze s ljudskom kulturom (DeMello, 2012: 10). Dakle, simboličko i društveno značenje vrijedi više od fizičkog identiteta životinja, a klasificiranjem životinja oblikuje se način njihova promatranja koji naposljetku oblikuje i način njihova klasificiranja. Studiji ljudi i životinja

prodiru u naše predstavljanje životinja te propituju značenje životinja jednom kada ih se klasificira, a upravo propitivanjem njihovih klasifikacija možemo doći do boljeg razumijevanja odnosa ljudi i životinja.

Za bolje razumijevanje životinja, DeMello predlaže i proučavanje njihova mjesta prebivanja. Primjerice, u našim domovima životinje mogu biti kućni ljubimci. Držanje kućnih ljubimaca u kulturnoj praksi predstavlja uključivanje životinja u ljudski prostor i obitelji (DeMello, 2012: 11). Njihova prisutnost oblikuje i ograničava naše odnose, a često imaju i ulogu članova obitelji. Pripisivanje ovakvih ljudskih kvaliteta životinjama zove se antropomorfizam¹ koji se u svojem najsloženijem obliku izražava u odnosima ljudi i kućnih ljubimaca. Životinje također postoje na farmama za uzgoj hrane, farmama krzna, znanstvenim laboratorijima, „na poslu“ kao pomagači u radu ili kao pomagači u školama, bolnicama i zoološkim vrtovima. Životinje sve više postoje i u virtualnim svjetovima poput filmova, televizije te YouTube videozapisa. Od samih početaka YouTubea, videozapisi o životinjama postali su jedni od najpopularnijih sadržaja Interneta. Jednako tako, životinje postoje u mitologijama, religijama, kao kulturni simboli i lingvističke metafore ali i kao ogledala ljudske misli jer nam dopuštaju da razmišljamo, razgovaramo i klasificiramo sebe i druge (DeMello, 2012: 11-14). Uz navedeno, životinje su prisutne i u našem sudskom sustavu i zakonima. Postoji niz zakona koji se bave legalnim postupanjima sa životinjama koji mogu štiti ljude od životinja ali i životinje od ljudi. Posljednjih desetljeća tema o pravima životinja s razlogom je zaokupila javnost, a razne organizacije bore se za promjenu njihovog izrabljivanja. Stoga, znanstvenici studija ljudi i životinja posvetili su pozornost razumijevanju novih pokreta pravde.

Jedna od primarne problematike studija ljudi i životinja leži u definiciji pojma životinje i što čini životinju „životinjom“. Životinje se mogu definirati kao kućni ljubimci ili radne životinje, a takve lingvističke kategorije povezuju se s načinom na koji ljudi koriste životinje (DeMello, 2012: 15). Lingvistička zagonetka kojom se definira životinju nadilazi samu semantiku. „Ljudi“ se općenito definiraju kao nešto što nije životinja iako su biološki gledano ljudi životinje. Nazivanje životinje „životinjama“ iako bi trebale biti definirane kao „druge životinje“ stvara umjetnu granicu između ljudi i životinja što omogućuje ljudima da ih se iskorištava (DeMello, 2012: 17). Stoga, zadatak znanstvenika studija ljudi i životinja je

¹ antropomorfizam. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3198> (Pristupljeno 31. 7. 2022.)

dekonstruirati konstrukcije i slojeve značenja koje smo nametnuli životinjama. Ovim kratkim osvrtom o studijama ljudi i životinja može se zaključiti kako postoje raznolike prednosti njegova djelovanja. Uključivanjem teorija različitih disciplina i razvojem obrazovnih oblika potiču nas na kritičko razmišljanje i propitivanje složenih odnosa ljudi životinja. Između ostalog, studiji ljudi i životinja nas stavljaju u izazovne kontekste i stvaraju nam prilike za samoostvarenje kroz samonadilaženje te naposljetku i povezanost sa zajednicom koja nadilazi čovjeka (Waldau, 2013: 16).

S druge strane, postoje i kritički studiji životinja koji su blisko povezani s proučavanjima studija ljudi i životinja. Javljaju se 2001. godine u obliku Centra za pitanja oslobođenja životinja (eng. *Center for Animal Liberation Affairs*) koji je 2007. eventualno postao Institut za kritičke studije životinja.² Od onda su se polje i institucija usporedo studijama ljudi i životinja znatno razvijali. Premda, kritički studiji životinja razlikuju se od studija ljudi i životinja u nekoliko ključnih točaka (Taylor & Twine, 2014: 2). Iako oba studija teže ukidanju iskorištavanja, ugnjetavanja i zlostavljanja životinja, kritički studiji životinja žele eliminirati ugnjetavanje životinja u svim društvenim kontekstima (DeMello, 2012: 17). Fokusiraju se na okolnosti i tretman životinja te se ne bave samo pitanjem životinja već i njihovim stanjem. Studiji se konkretnije bave vezom između aktivizma, akademske zajednice te zlostavljanja životinja što ih čini politički otvorenijima u odnosu na studije životinja. Zauzimaju normativno stajalište protiv iskorištavanja životinja što znači da su i u sukobu sa akademskim stajalištima poput onima o uzgoju životinja i biomedicine (Taylor & Twine, 2014: 2). Prema Taylor i Twine, 21. stoljeće ključno je razdoblje suočavanja ekologije i životinjskog svijeta sa ekološkim prijetnjama. Zbog globalnih i klimatskih promjena koje ugrožavaju život neki od koncepata kritičkih studija životinja dobivaju veliku pažnju. Brojne radionice i konferencije, ali i strastven rad istraživača unutar ovoga polja doveli su do toleriranja i značaja studija unutar krugova znanstvenika drugih disciplina i akademija.

Dakle, uspon kritičkih studija životinja označio je početak promjena unutar suvremene akademske zajednice koja odražava važnost životinja kao društvenih bića (Taylor & Twine, 2014: 3). Protiv su humanističkog mišljenja da je važnost životinja samo u suprotnosti s ljudima. Smatraju kako na živote životinja utječu ljudi te je potrebno ispitati kako i zašto. Kao

² O institutu za kritičke studije životinja preuzeto sa: <https://www.criticalanimalstudies.org/about/> (Pristupljeno 31. 7. 2022.)

interdisciplinarno područje, kritički studiji životinja obuhvaćaju i propituju humanističke, društvene i prirodne znanosti te pozivaju na konceptualnu obnovu i relevantne i angažirane teorije. Nastoje raskinuti normativna razumijevanja same akademske zajednice i potaknuti civilno društvo na rad prema progresivnoj socijalnoj promjeni (Taylor & Twine, 2014: 4). Analogija koja se često spominje unutar ovih studija jest ona između kritičkih studija životinja i pojave feminizma unutar akademske zajednice i njihova veza sa izvanakademske aktivizmom. Obje politike protive se nepristranom i institucionaliziranom učenju utemeljenog na racionalističkom tumačenju te nastoje srušiti naturalizirane oblike ugnjetavanja i zlouporabe vlasti. Dakle, postoji snažna srodnost između zagovaranja životinja i feminizma. Postoji zajedničko uvjerenje između feministkinja i znanstvenika kritičkih studija životinja da kritički istraživači moraju proučavati društvene pokrete, savjetovati ih i kritički analizirati institucije i prakse koje ograničavaju progresivne društvene promjene.

3.2. Nastanak i povijest studija ljudi i životinja

Prema DeMello, studiji su se pojavili usporedo razvitkom pokreta za zaštitu životinja, a u njezinoj knjizi *Animals and Society, An Introduction to Human-Animal Studies* (2012.) izneseni su i najvažniji radovi kroz povijest ove discipline. Ističe publikaciju radova *Animal Liberation* (1975.) Petera Singera i *The Case of Animal Rights* (1983.) Toma Regana koji su doveli do znatnog razvoja interesa u istraživanju životinja. Djela *Dominance and Affection: The Making of Pets* (1984.) Yi-Fu Tuana, koje je istraživalo odnose moći svojstvenih u odnosu ljudi i kućnih ljubimaca, te *Primate Visions: Gender, Race, and Nature in the World of Modern Science* (1989.) Donne Haraway, koje je istraživalo prevladajuće narative o ljudskom podrijetlu, temeljenih na radu primatologa, u odražavanju ideologije klase, nacionalnosti, spola i rase, jedni su od najutjecajnijih u ovom području istraživanja. Također, 1987. objavljen je i prvi časopis *Anthrozoos* posvećen studijima ljudi i životinja. 1990ih polje se počelo sve više razvijati te su objavljene brojne nove i važne publikacije. *Regarding Animals* (1996.) Anrola Arlukea i Clintona Sandersa smatra se klasikom studija. Djelo je sociološka studija o odnosima ljudi i životinja te kako se ljudi koji rade sa životinjama, primjerice u laboratorijima ili skloništim, nose sa svojim poslom i odnosima koji se u tom kontekstu stvaraju (DeMello, 2012: 8). Prvi veći tekst o vezi između okrutnosti prema životinjama i ljudskog nasilja objavljen je 1998. u radu *Cruelty to Animals and Interpersonal Violence* Randalla Lockwooda i Franka Ascionea. 2000ih godina objavljeno je na desetke

knjiga o studijima ljudi i životinja te kritičkih studija životinja. Jedni od ključnih tekstova bili su *Terrorists or Freedom Fighters: Reflections on the Liberation of Animals* (2004.) Steve Besta i Anthony Nocelle, *In Search of Consistency: Ethics and Animals* (2006.) Lise Kemmerer te *Leonardo's Choice: Genetic Technologies and Animals* (2009.) Carol Gigliotte.

U hrvatskoj akademskoj zajednici i inačici studija ljudi i životinja ističe se pravnik i pisac Nikola Visković. Visković se, povrh radova o pravnim teorijama, pravnim metodologijama i pravnim filozofijama, među prvima u Hrvatskoj bavio i problematikom kulturne zoologije i botanike. Jedni od njegovih najistaknutijih radova u području kulturne animalistike su djela *Životinja i čovjek. Prilog kulturnoj zoologiji* (1997.) i *Kulturna zoologija. Što je životinja čovjeku i što je čovjek životinji* (2009.)³. U djelu *Životinja i čovjek. Prilog kulturnoj zoologiji*, Visković opisuje povijesnu ulogu životinja u našoj kulturi ali i ističe činjenicu da se prava ne moraju odnositi samo na ljude, već da se mogu primijeniti i na životinje (Marjanić, 1997: 233). *Kulturna zoologija. Što je životinja čovjeku i što je čovjek životinji* još je jedno ključno djelo koje se bavi međuzavisnosti životinja i ljudske kulture ali i važnosti životinjskih prava (Marjanić, 2009: 182). Od velike važnosti su i znanstvenice sa zagrebačkog Instituta za etnologiju i folkloristiku, Antonija Zaradija Kiš te Suzana Marjanić, kao autorice zbornika *Kulturni bestijarij* (2007.) i *Književna životinja. Kulturni bestijarij 2* (2012.)⁴. Oba rada veliki su doprinos području kulturne animalistike te su korisni vodiči u istraživanju različitih disciplina uključenih u proučavanje životinja i ljudske kulture.⁵

3.3. Teorijska polazišta studija ljudi i životinja

Pojedine discipline imaju teorijske i metodološke pristupe podložnije proučavanju studija odnosa ljudi i životinja i one koje se prvenstveno nalaze u društvenim i humanističkim znanostima imaju veliko uporište u studijima ljudi i životinja (DeMello, 2012: 20). U sociologiji postoji značajan interes za proučavanje načina na koji se životinje uklapaju u naše sociokulturne svjetove te se one sve ozbiljnije shvaćaju kao društveni akteri (Birke &

³ O autoru preuzeto sa stranice: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64827> (Pristupljeno 31.7. 2022.)

⁴ O autoricama preuzeto sa stranica: <https://www.ief.hr/znanstvenici/antonija-zaradija-kis/> i <https://www.ief.hr/znanstvenici/suzana-marjanic/> (Pristupljeno 31. 7. 2022.)

⁵ O djelu *Kulturni bestijarij* preuzeto sa: <https://www.ief.hr/izdavastvo/kulturni-bestijarij/> (Pristupljeno 31. 7. 2022.)

Hockenhull, 2012: 19). Sociološke teorijske paradigme poput simboličkog interakcionizma, funkcionalizma i teorije sukoba mogu se primijeniti u studijima ljudi i životinja. Funkcionalizam se može koristiti u analizi uloga životinja u ljudskom društvu i ljudskih stavova prema životinjama dok se teorija sukoba može iskoristiti u gledanju na iskorištavanje životinja u ljudskoj ekonomiji. Simbolički interakcionizam koji se fokusira na interakcije između ljudi jednako tako može poslužiti u proučavanju interakcija između ljudi i životinja. Također, način na koji ljudi stvaraju društveni svijet i značenje unutar njega putem simbola ali i promatranje sudionika putem intervjua, anketa i sličnih alata omogućuje nam proučavanje i analizu interakcije između ljudi i životinja (DeMello, 2012: 21). Najznačajnija dijela koja mogu poslužiti kao primjer proučavanja sudionika su *Regarding Animals* (1996.) Arlukea i Sandersa te studije Algera i Algera iz 1999. godine.

Antropologija kao disciplina koja uključuje polja kulturalne, biološke, lingvističke antropologije i arheologije nema prevladavajućih teorijskih paradigmi ili metodologija. Premda, kulturalna antropologija zajedno sa sociologijom dijeli fokus na ljude kao na društvene životinje. Životinje su igrale veliku ulogu u antropološkim studijima, prije svega u biološkoj antropologiji gdje su se primati koristili u razumijevanju ljudskog ponašanja i evolucije. Kulturalni antropolozi promatrali su životinje kao resurse unutar ljudskih društvenih i ekonomskih sustava, kao simboliku prirode i divljaštva ili kao primjeri u stvaranju kulturnog i osobnog identiteta (DeMello, 2012: 21). Primjeri ovakvoga načina promatranja vidljivi su u dijelu Cliforda Geertza *Analysis of Balinese cockfight* (1994.) i dijelu Emiko Ohnuki-Tierney *Analysis of the monkey in Japanese society* (1990.) Iako kulturalna antropologija tradicionalno isključuje životinje iz antropološkog proučavanja jer životinje smatraju biološkim bićima bez kulture, još uvijek se smatra prikladnim poljem u proučavanju ljudi i životinja. Kulturalna antropologija je intersubjektivna jer se oslanja na odnos između istraživača i subjekta kojih se ne odvaja. Holistički pristup antropologije i njezino odbacivanje redukcionizma čine je odličnom disciplinom u razumijevanju uloga životinja u ljudskom društvu.

Geografija je pridonijela proučavanju ljudi i životinja fokusirajući se na prostore u kojima životinje žive te kako ti prostori pomažu u određivanju prirode odnosa ljudi i životinja (DeMello, 2012: 22). Geografi uzimaju u obzir djelovanje životinja jer one susreću nas jednako kao što i mi susrećemo njih. Bave se pitanjima kada i gdje životinje „nisu ondje gdje bi trebale biti“ te gdje one žele ići i biti. Dva najvažnija dijela koja se bave ovim pitanjima su *Animal Geographies: Place, Politics, and Identity in the Nature-Culture Borderlands* (1998.) Jody

Emel i Jennifer Wolch te *Animal Spaces, Beastly Places* (2000.) Chrisa Philo i Chrisa Wilberta. S obzirom da su ovakva pitanja rijetkost u akademskim izvještajima pokazuje se u kolikoj su se mjeri razvile studije ljudi i životinja.

Psihologija je još jedna društvena znanost koja je u povijesti svoje discipline uključivala životinje. Iako, životinje su često bile korištene kao objekti u razumijevanju ljudi, a eksperimentalni psiholozi provodili su istraživanja na životinjama kako bi razumjeli fenomene poput percepcije, privrženosti i učenja (DeMello, 2012: 23). Biheviorizam kao klasično psihološko područje koristi životinje i trenira ih da se uključe u određene aktivnosti kako bi se onda promatralo i razumjelo ljudsko učenje. Psiholozi i u današnje vrijeme provode istraživanja nad životinjama iako oni koji se bave pitanjima životinjske inteligencije i emocija koriste manje invazivne metode. Svi ovi pristupi koriste životinje ali ne smatraju se studijima ljudi i životinja jer ne promatraju njihov odnos.

S druge strane, psiholozi obuhvaćaju mnogo tema unutar studija ljudi i životinja. Primjerice, pojedini psiholozi usredotočuju se na odnos ljudi i životinja te proučavaju kako životinje služe kao zamjenski članovi obitelji ili kao pokretači društvenih interakcija s drugim ljudima. Postoje i psihološke studije koje se bave privrženosti između ljudi i životinja te se tako proučava tuga kod smrti životinja ili sreća koju ljudi dobivaju iz odnosa sa životinjama. Još jedan psihološki fokus proučavanja odnosi se na ljudske stavove prema životinjama. Propituje se kako se takvi stavovi formiraju, s kakvim su karakteristikama povezani te mogu li se oni promijeniti. Od najvažnijih područja psihološkog rada odnosi se na zlostavljanje životinja, primjerice kod opsesivnih sakupljača životinja, a samo područje implicira socijalni rad i provedbu zakona. Učenjaci Frank Ascione i Randall Lockwood pokazali su vezu između nasilja nad životinjama i ljudskog nasilja čime su utjecali na promjenu politike i zakonodavstva.

Kulturalni studiji kao polje humanističkih znanosti od velike su važnosti u proučavanju ljudi i životinja. Interdisciplinarnost i multidisciplinarnost studija prilagođava se prirodi polja. Koristeći se saznanjima iz različitih disciplina, poput biologije ili znanosti o okolišu, i analizama prikaza životinja u kulturi, poput televizije i filma, pokušava se razumjeti kulturna konstrukcija životinja te povijesna i kulturna uvjetovanost tih konstrukcija (DeMello, 2012: 24). Znanstvenici kulturalnih studija nastoje razumjeti odnos ljudi i životinja oblikovanog društvenim stavovima, strukturama i institucijama. Najbolji primjeri ovoga pristupa su *Primate*

Visions (1989.) Donne Haraway, *Picturing the Beast* (1993.) Steve Bakera i *Animals on Film* (2002.) Jonathana Burta.

Povijest je još jedno polje sa dugom tradicijom proučavanja ljudi i životinja. Ponovno do izražaja dolazi pitanje utjecaja životinja zbog tradicionalnog smatranja da životinje nemaju povijest te da nisu imale nikakvu ulogu u njezinom stvaranju. Premda povjesničari unutar studija odnosa ljudi i životinja životinje tretiraju kao povijesne subjekte (DeMello, 2012: 25). Uz povijest prisutna je i zooarheologija koja se oslanja na materijalne ostatke životinja u rekonstrukciji prošlosti. Djela *Animal Estate* (1987.) Harriet Ritvo i *The Old Brown Dog* (1985.) Coral Lansbury jedni su od prvih koji su ilustrirali shvaćanja životinja u ljudskim prošlostima.

Rodni studiji i ženski studiji interdisciplinarno su polje koje je posebno prikladno za studije ljudi i životinja. Carol Adams promatrala je načine na koje su seksizam i specizam paralelni te kako se oni međusobno oblikuju (DeMello, 2012: 25). Studiji ljudi i životinja, utemeljeni na feminizmu, bave se procesom koji omogućuje dodjeljivanje različitih karakteristika različitim skupinama koje se kasnije koriste u opravdavanju dominacije određenih kategorija ljudi ili životinja.

Filozofija je disciplina čiji se pristupi i teorije uvelike koriste u drugim disciplinama studija ljudi i životinja. U predavanjima studija ljudi i životinja veliku pažnju posvećuje se etičkim pitanjima vezanim za životinje (DeMello, 2012: 26). Filozofi još od davnina ispitivali odnos ljudi i životinja i etičnost u društvenom postupanju prema životinjama. Kao što je već spomenuto u poglavlju povijesti studija ljudi i životinja, djela Petera Singera *Animal Liberation* (1975) i Toma Regana *The Case of Animal Rights* (1983.) bila su ključna u pokretanju modernih pokreta prava životinja, ali i modernih filozofskih istraživanja.

Važno je naglasiti da su studiji ljudi i životinja više od akademskog polja jer njihova istraživanja u stvarnosti imaju političke implikacije. Pojedini studiji pružaju specifične podatke koji mogu informirati određeno polje politike. Primjerice, pojedini znanstvenici usredotočeni su na proučavanje odnosa ljudi i njihovih kućnih ljubimaca, dok drugi proučavaju takav odnos ali iz perspektive sakupljača životinja. Studije kućnih ljubimaca upućuju na rastuću industriju koja potencijalno stvara sve veći broj nezbrinutih životinja. Veliki broj nezbrinutih životinja ujedno utječe i na sakupljače životinja koji ih žele spasiti iako čine sve samo to. O čimbenicima

i rizicima sakupljača životinja i utjecaju industrije kućnih ljubimaca, u ovom slučaju putem YouTube medija, biti će više riječi u narednim poglavljima.

3.4. Studija opsesivnih sakupljača životinja

Opsesivni sakupljači životinja su osobe koje sakupljaju veliki broj životinja kojima pritom ne osiguravaju minimalne standarde prehrane, higijene i veterinarske skrbi te ne djeluju na njihovo pogoršano fizičko stanje, njihovu bolest, gladovanje ili smrt, na pogoršanje okoliša koje postaje nehigijensko i prenapučeno te pogoršanje vlastitog stanja i dobrobiti (Patronek, 1999: 81-87.) Opsesivni sakupljači životinja postoje u gotovo svakoj zajednici, bilo malenoj ili velikoj, ruralnoj ili urbanoj, a u stanju su negirati neadekvatnost svoje brige prema životinjama (Frost, 2000.). S obzirom na prepoznatljivost i relevantnost, ova pojava je od velike važnosti u istraživanjima studija ljudi i životinja. Premda, 2000ih godina bilo je iznenađujuće malo istraživanja i literature uz samo jednu seriju slučajeva unutar psihološke literature. Ondašnju postojeću literaturu o opsesivnim sakupljačima životinja napisali su dužnosnici Humanog društva Sjedinjenih Država (eng. Humane Society of the United States) te operateri skloništa za životinje (Frost, 2000.) U međuvremenu, poremećaj sakupljanja predmeta postao je predmet istraživanja i službena dijagnoza u DSM-5 (*Dijagnostički i statistički priručnik za mentalne poremećaje, peta edicija*) (Mataix-Cols, 2014: 2023). U priručniku nema navoda o vrsti posjedovanja koja je potrebna za dijagnozu poremećaja sakupljanja te s obzirom da se životinje zakonski smatraju vlasništvom (posjedovanjem), poremećaj opsesivnog sakupljanja životinja može se klasificirati kao poremećaj sakupljanja iako to još nije razriješeno u psihijatrijskoj literaturi.⁶ Dakle, iako poremećaj opsesivnog sakupljanja životinja odgovara kriterijima poremećaja sakupljanja predmeta, ono nije službeno navedeno kao njegov podtip.

Frost je 2000. godine izdvojio tri istraživanja koja nam prikazuju karakteristike opsesivnih sakupljača životinja, sakupljenih životinja i njihova okoliša. Tako je prema intervjuima Wortha i Becka iz 1981. godine većina ispitanika sakupljala pse ili mačke; muškarci su najviše sakupljali pse, a žene su sakupljale mačke. Najveći postotak, gotovo dvije trećine, činile su žene. Mnogo ispitanika bilo je društveno izolirano, bez telefona i komunalnih usluga ali i s gomilom neživih predmeta. Prema njihovom istraživanju pretpostavljalo se kako ispitanici

⁶ Frost, R., Patronek G., Arluke, A., Steketee, G., (2015.), *Psychiatric Times*, Vol 32 No 4, raspoloživo na: <https://www.psychiatristimes.com/view/hoarding-animals-update> (Pristupljeno 6. 8. 2022.)

preuzimaju ulogu roditelja u odnosu na svoje životinje te kako personaliziraju i antropomorfiziraju svoje životinje smatrajući se njihovim spasiteljima (Worth i Beck, 1998: 280-300.). Patronek je 1999. godine proveo anketu ispitujući operatere skloništa za životinje o njihovim iskustvima sa opsesivnim sakupljačima životinja. Prema informacijama iz 54 slučaja potvrđeno je Worthovo i Beckovo istraživanje, a to je da su u većini slučajeva bile žene, čak njih 76 posto, u dobi od 60 godina ili više. 46 posto ispitanika živjelo je samo. Sakupljane životinje najviše su bile mačke, u 65 posto slučajeva, te psi, u 60 posto slučajeva. Broj životinja kretao se od 10 do 900 s prosjekom od 56, a u obje studije, mrtve ili bolesne životinje otkrivene su u 80 posto slučajeva dok u 60 posto slučajeva sakupljač nije htio priznati problem (Patronek, 1999: 81-87). Kao i u prethodno opisanom istraživanju iz 1981., veliki broj opsesivnih sakupljača životinja živio je u nehigijenskim uvjetima bez funkcionalnih komunalnih usluga poput vodovoda, opreme za kuhanje, grijanja, hlađenja i struje. Isto tako, opravdanja opsesivnih sakupljača životinja temeljila su se na njihovoj roditeljskoj ulozi i uvjerenju da se nitko drugi o njihovim životinjama neće moći brinuti. Kako bi se došlo do više direktnih informacija o opsesivnim sakupljačima životinja osnovan je i Konzorcij za istraživanje sakupljanja životinja (eng. Hoarding of Animals Research Consortium). Prvi projekt Konzorcija bio je intervjuirati ljude koji zadovoljavaju iznesenu definiciju opsesivnih sakupljača životinja ali i ljude koji posjeduju veliki broj životinja i ne pokazuju nedostatak brige o njima kao što je to karakteristično za sakupljače (Frost, 2000.). Obavljeni intervjui bili su u skladu s informacijama dobivenima iz studija Wortha, Becka i Patroneka. Svi ispitanici bile su žene, starije od 40 godina koje su ujedno sakupljale i nežive predmete te živjele u uvjerenju kako imaju posebne sposobnosti komunikacije i suosjećanja sa životinjama. Dakle, stereotip „lude žene mačke“ (eng. „crazy cat lady“) uvelike je potvrđen u prethodno opisane tri studije iako postoje varijacije u demografiji sakupljača (McKay Johnson, 2008: 375), a sam razlog velike zastupljenosti žena je nepoznat.

U novijim studijama propitivanja fenomenologije opsesivnog sakupljanja životinja postoje detaljniji izvještaji o slučajevima izrađenima od strane agencija za kontrolu životinja i humanog društva. U najvećim istraživanjima postoje sličnosti između spola i dobi. Studiji o opsesivnom sakupljanju životinja izvan Sjeverne Amerike su obično studije slučaja koje dokumentiraju sakupljanje životinja i karakteristike sakupljača životinja unutar pojedinih zemalja. Dakle, postoje i druge studije koje su detaljno opisale stanje životinja i karakteristike vlasnika u Španjolskoj, Novom Južnom Walesu i Srbiji sa sličnim izvješćima onima iz SAD-

a.⁷ Jedan od značajnih primjera slučaja opsesivnog sakupljanja životinja iznesen je u studiji iz 2005. godine provedene u Italiji, a smatra se i prvim takvim slučajem zabilježenim u toj zemlji. U studiji se opisuju životni i zdravstveni uvjeti pacijentice te pravna i pitanja dobrobiti životinja. Kao što je to bio slučaj u prethodnim istraživanjima, radilo se o usamljenoj i starijoj ženskoj osobi koja je zajedno sa svojim životinjama živjela u lošim higijenskim uvjetima. Sakupila je preko 450 životinja, prije svega pasa, mačaka i konja. Sve životinje imale su slične kliničke probleme i probleme u ponašanju, poput atrofije mišića, posebice stražnjih udova, s velikim poteškoćama u hodu zbog produljene neaktivnosti i imobilizacije, gubitka dlake, pothranjenosti, dehidracije i bolovanja od parazitoza. Od studenog 2005. godine gospođa je bila optužena za više kaznenih djela; od nekompatibilnog posjedovanja životinja i držanja brojnih pasa u uvjetima koji nisu u skladu s njihovom prirodom, zlostavljanja životinja, napuštanja životinja, nepoštivanja naredbe za premještanje životinja iz njezinog doma te prijetnje upućene javnom službeniku veterinaru. 2008. i 2018. pravomoćno je osuđena za zločine zlostavljanja životinja uz druga povezana kaznena djela. Naređeno joj je uništenje nezakonito izgrađenih objekata tj. kaveza u kojima je držala životinje te su joj se zaplijenile sve životinje. Unatoč svim nalogima i sudskim procesima, ali i zbog nedostatka suradnje sudionika slučaja i nedostataka intervencija lokalnih službi i policije, gospođa je i dalje nastavila nezakonito sakupljati životinje, dobivajući ih reprodukcijom udomljenih, udomljavanjem lualica i putem internetskih udomljavanja. Cilj istraživanja ovog slučaja iz Italije bio je ukazati na problem gomilanja u Italiji ali i na zakonodavni sustav koji je trebao ubrzati sudski proces kako bi se izbjegli recidivi pacijenata i minimalizirala patnja životinja (d'Angelo et al., 2020: 2-10).

Patronek, Loar i Nathanson su 2006. iznijeli i tri načina klasificiranja osoba koje sakupljaju životinje. U tu klasifikaciju spadaju preopterećeni njegovatelji, spasitelji i izrabljivači. Iako je provedeno malo istraživanja kako bi se utvrdile ove klasifikacije, Reinisch je 2009.⁸ u malom broju slučajeva klasificirao 40 posto preopterećenih njegovatelja, 20 posto spasitelja i 40 posto izrabljivača. Preopterećeni njegovatelji posjeduju veliki broj životinja koje su bile dobro zbrinute do trenutka kada je promjena okolnosti umanjila sposobnost njegovatelja da im pruži

⁷ Frost, R., Patronek G., Arluke, A., Steketee, G., (2015.), *Psychiatric Times*, Vol 32 No 4, raspoloživo na: <https://www.psychiatrictimes.com/view/hoarding-animals-update> (Pristupljeno 6. 8. 2022.)

⁸ Frost, R., Patronek G., Arluke, A., Steketee, G., (2015.), *Psychiatric Times*, Vol 32 No 4, raspoloživo na: <https://www.psychiatrictimes.com/view/hoarding-animals-update> (Pristupljeno 6. 8. 2022.)

odgovarajuću skrb. U takve okolnosti najčešće spada iznenadan gubitak novčanih sredstava, gubitak posla, ali i gubitak člana obitelji te pogoršanje vlastita zdravlja. Preopterećeni njegovatelji u početku nastoje pružiti odgovarajuću skrb svojim životinjama iako im se životni uvjeti počinju pogoršavati. Životinje stječu pasivno i to iz uzgoja vlastitih životinja. Ovakvi sakupljači pokazuju određenu svijest o svojim problemima koje minimaliziraju i ne poriču te obično u susretu s vlastima imaju manje problema s pristajanjem na intervenciju nego spasitelji i izrabljivači. Spasitelje karakterizira snažan poriv za spašavanje životinja od pretpostavljene prijetnje. Takvi pojedinci užasavaju se eutanazije i smrti svojih životinja iako ne prepoznaju lošu kvalitetu života kojeg im pružaju te se smatraju jedinim sposobnim spašavateljima svojih životinja. Unatoč preopterećenosti nastavljaju skupljati nove životinje i to čine više aktivno nego pasivno što uključuje česti odlazak u potragu za životinjama kojima treba spašavanje. Spasitelji životinja ulažu velike napore u izbjegavanju vlasti i vanjskih utjecaja koji bi spriječili rast njihove životinjske populacije pritom se često maskirajući u predstavnike legitimnih skloništa ili utočišta za životinje. Izrabljivači spadaju u najteže slučajeve gomilanja životinja. Ovi pojedinci posjeduju sociopatske karakteristike jer nabavljaju životinje kako bi služile njihovim vlastitim potrebama i to bez istinske privrženosti s njima. Ravnodušni su prema patnji životinja i ne osjećaju empatiju niti prema životinjama niti ljudima. Poriču svoje probleme i odbacuju autoritet i tuđe legitimne brige jer vjeruju kako je njihovo znanje superiornije u odnosu na tuđe i pokazuju veliku potrebu nad kontrolom životinja.

Ne postoji psihijatrijska dijagnoza koja bi objasnila opsesivne sakupljače životinja ali zbog njihovih uvjeta držanja životinja i okoliša stručnjaci vjeruju da postoji patologija (Lockwood, 1994: 18-21). Lockwood, psiholog i potpredsjednik Humanog društva Sjedinjenih država, 1994. godine opisao je nekoliko psihijatrijskih modela sakupljanja životinja. Predložio je kako sakupljači životinja pate od zablude. Informacije u prethodno opisanim studijama potvrđuju model zablude jer su ispitanici vjerovali kako imaju posebnu sposobnost komunikacije i suosjećanja sa životinjama te su inzistirali na njihovom navodnom dobrom zdravlju i brizi. Lockwood je također predložio model ovisnosti koji se temelji na sličnosti sa zlouporabom supstanci. To možemo vidjeti na primjeru velike preokupacije životinjama, u poricanju problema, izolaciji od društva i zanemarivanju osobnih uvjeta i okoliša. Još jedan mogući model je model privrženosti u kojem pojedinac pati od rane odvojenosti od roditelja te nemogućnošću uspostave bliskih odnosa s ljudima u odrasloj dobi. Zadnji model povezuje sakupljače životinja sa opsesivno kompulzivnim poremećajem (Lockwood, 1994: 18-21) jer se čini kako ljudi s ovim sindromom doživljavaju veliki osjećaj odgovornosti u sprječavanju

zamišljene štete životinjama i upuštaju se u nerealistične korake i ritualizaciju kako bi tu štetu spriječili. Klinička procjena osoba s poremećajem opsesivnog sakupljanja životinja može se provoditi u dva oblika, putem psihijatrijske procjene u svrhu terapije pri čemu se ističe važnost da terapeut bude upoznat s vezom između čovjeka i životinja i da istraži ta pitanja sa pojedincem (Patronek, Nathanson, 2009: 274-281) te forenzičke procjene za sud kao obavezne procjene osoba osuđenih za zlostavljanje životinja. Opsesivne sakupljače životinja teško je liječiti zbog njihove sumnjičavosti prema ljudima, naročito prema autoritetima. Kako bi započeo tretman osoba s poremećajem sakupljanja životinja, predlaže se multidisciplinarna radna skupina zajednice sastavljena od različitih stručnjaka za usluge poput javnih i privatnih agencija za dobrobit životinja, kontrole životinja, službe za zaštitu odraslih/starijih osoba, psihoterapeuta, veterinaru, službenika za provedbu kodeksa, predstavnika vatrogasaca, dužnosnika odjela za zdravstvo, suca, tužitelja, medija i komunalnih radnika (d'Angelo et al., 2020: 2-10). Ovakva radna skupina može prevenirati sakupljača životinja da eskalira i izgubi kontrolu. Bitno je odrediti i kako pružiti osnovnu društvenu podršku koja bi zadovoljila povezanost kakvu se osjećalo prema životinjama. Dakako, ništa od ovoga ne može se riješiti na brzinu već je potrebna pripisana terapija koja se mora pažljivo primjenjivati kako ne bi došlo izlaganja životinja budućem riziku.

Opsesivno sakupljanje životinja može predstavljati i pravne probleme jer se krše državni kazneni zakoni koji zabranjuju okrutnost nad životinjama. Doduše, zakoni o okrutnosti prema životinjama ne daju mogućnost intervencije dok se zločin ne dokaže što znači da se intervencija može dogoditi prekasno kada su uvjeti već pogoršani. U konačnici, osobe koje sakupljaju životinje mogu biti kažnjene novčanom kaznom, zatvorom, prisilnim oduzimanjem životinja ili ograničenjem budućeg vlasništva bez mogućnosti liječenja njihova mentalnoga zdravlja. Sudski postupci su često dugotrajni jer se životinje tretiraju kao dokaz, a ne kao žrtva te ne postoji zakonska obveza da se interesi životinja moraju poštovati (Frost, 2015.). U nadi da se izbjegne ovakva situacija neke agencije pokušati će pregovarati umjesto kazneno proganjati opsesivne sakupljače životinja. Bolji način rješavanja slučajeva je putem građanskog oduzimanja, obveznica i općinskih propisa jer ne zahtijevaju mnogo dokaza i ne ovise o namjeri optuženog da prouzroči štetu. Zakoni o oduzimanju zahtijevaju saslušanje kako bi se utvrdilo je li potrebno oduzeti životinju te se onda postavlja novčana obveznica za osiguranje skrbi životinje do ishoda slučaja. Ukoliko se obveznica ne može podmiriti životinje se oduzimaju što omogućava njihovo brzo preseljenje i sprječava troškove lokalnih humanitarnih tijela. Ovakav

zakon može se primijeniti na sakupljače koji su radi procjene mentalnog i fizičkog zdravlja odvedeni u pritvor. Savjetovanjem po nalogu suda uz odustajanje od kaznenog progona i dopuštenja za intervenciju, može se ponuditi dugoročno rješenje za ovakav problem.

U Republici Hrvatskoj na snazi je Zakon o zaštiti životinja⁹ kojeg je Hrvatski sabor izglasao na sjednici 4. listopada 2017. Prema Zakonu je određena odgovornost i obaveza fizičkih i pravnih osoba u zaštiti životinja što podrazumijeva: „zaštitu života životinja, zaštitu njihova zdravlja i dobrobiti, način kojim se postupa sa životinjama, uvjete koji zadovoljavaju zaštitu životinja pri njihovom držanju, uzgoju, izvođenju zahvata, usmrćivanju, prijevozu, korištenju u znanstvene svrhe, držanju u zoološkim vrtovima i predstavama, postupanje sa životinjama prilikom njihove prodaje, postupanje sa napuštenim i izgubljenim životinjama te inspekcijski nadzor i prekršajne odredbe.“ Prema 4. članku „kućni ljubimci su životinje koje čovjek drži zbog društva, zaštite i pomoći ili zbog zanimanja za te životinje“, a posjednik je „osoba koja je kao vlasnik, korisnik ili skrbnik stalno ili privremeno odgovorna za zdravlje i dobrobit životinje.“ Članak 48. određuje uvjete držanja kućnih ljubimaca prema kojima se 1) Kućnim ljubimcima moraju se osigurati uvjeti držanja u skladu s njihovim potrebama, 2) Ako se kao kućnog ljubimca nabavlja strana životinjska vrsta ili životinjska vrsta zaštićena posebnim propisom o zaštiti prirode, mora se udovoljiti posebnim uvjetima držanja, 3) Zabranjuje se prodaja kućnih ljubimaca maloljetnim osobama, 4) Zabranjeno je držanje i postupanje s kućnim ljubimcima te njihovo kretanje na način koji ugrožava zdravlje i sigurnost drugih životinja i ljudi, a posebice djece, 5) Posjednici kućnih ljubimaca moraju osigurati kontrolu razmnožavanja životinja pod njihovim nadzorom, 6) Posjednici moraju zbrinjavati mladunčad vlastitih kućnih ljubimaca u skladu s odredbama ovoga Zakona, a u slučaju nekontroliranog razmnožavanja, kada ne žele sami zbrinuti mladunčad, snose troškove njihovog zbrinjavanja. 7) Uvjete i način držanja opasnih i moguće opasnih pasa propisuje ministar. Za provođenje nadzora zaslužni su nadležni veterinarski inspektori i komunalni redari, a ukoliko dođe do kršenja zakona osoba je kažnjena novčanom kaznom dok u slučaju usmrćivanja ili zlostavljanja životinje bez opravdanog razloga osoba može biti kažnjena do dvije godine zatvora. Iako Zakon o zaštiti životinja nastoji spriječiti zanemarivanje i zlostavljanje životinja treba se propitati njegova primjena.

⁹ Više o zakonu na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_135_3045.html (Pristupljeno 7. 8. 2022.)

4. INDUSTRIJA KUĆNIH LJUBIMACA

4.1. Pripitomljavanje i vlasništvo životinja

Kako bi se moglo raspravljati o vlasništvu životinja i počecima kućnih ljubimaca potrebno je prezentirati početke i opravdanja ljudskog iskorištavanja životinja. U počecima preživljavanja, ljudi se su koristili načinima proizvodnje koji su uključivali sakupljanje plodova i lov na životinje te naposljetku kontrolu plodova i pripitomljavanje životinja (DeMello, 2012: 37). Dakle, razvojem poljoprivrede ljudi su nadišli i uspostavili kontrolu nad prirodom i životinjama. Iako su tradicionalni sakupljači i lovci životinje smatrali inteligentnim i racionalnim stvorenjima s kojima su naprosto dijelili okoliš i prirodne resurse, pripitomljavanje je promijenilo takav odnos i ljudi su ubrzo preuzeli ulogu gospodara, a životinje ulogu vlasništva (Ingold, 1994.). Pripitomljavanjem životinja stvorila se podjela i različito vrednovanje odnosa između ljudi i životinja. Govor je također imao veliku ulogu u odvajanju ljudi i životinja. Prema klasičnoj grčkoj misli životinje su se razlikovale od ljudi jer nisu mogle govoriti te su zbog toga bile namijenjene da služe ljudima. Kršćanska religija utkala je mišljenje kako su ljudi racionalna bića koja treba poštovati, a životinje nisu, stoga ih se treba koristiti prema ljudskim potrebama. Može se zaključiti da su se ulagali veliki naponi u održavanju jasne granice između čovjeka i životinje.

Teorija evolucije prirodnim odabirom Charlesa Darwina revolucionirala je dugogodišnje filozofske i religiozne misli o životinjama. Charles Darwin je u djelima *On the Origin of Species* iz 1859. i *The Descent of Man* iz 1871. osporio ideju posebnosti ljudi svrstavši ih u kategoriju životinja pritom tvrdeći kako nema fundamentalnih razlika između ljudi i životinja u vidu njihove mentalne sposobnosti (DeMello, 2012: 41) Dakle, ne samo da su ljudi i životinje povezani sa zajedničkim pretkom već su povezani i u osjećajima boli, emocija, posjedovanju pamćenja i razuma. Današnji etolozi u svojim istraživanjima ponašanja životinja pokazuju kako nema radikalnog prekida između emocionalnih i mentalnih sposobnosti ljudi i životinja (DeMello, 2012: 42). Proučavanje pomicanja granice između ljudi i životinja od velike je važnosti upravo zbog onih koji nastoje odvojiti ljude od životinja i tu odvojenost koristiti kao superiornost. Ljudi su se uvijek kategorizirali u viši rang od životinja a svoju „posebnost“ su često iskorištavali u stvaranju granica između ljudi i životinja i u opravdavanju praksi koje izrabljuju životinje. Prema sociozoološkoj ljestvici životinje su se isto tako kategorizirale i

rangirale na temelju njihove korisnosti za društvo (Arluke & Sanders, 1996.) Međutim, danas se nastoje redefinirati kriteriji razlikovanja ljudi o ostalih životinja.

Pripitomljavanje životinja ne završava stvaranjem današnjih glavnih pripitomljenih životinja. Ono se nastavlja i danas u obliku nametanja novih osobina i izgleda životinja. (DeMello, 2012: 90). Takvim pripitomljavanjem nastoji se „poboljšati“ životinje kako bi koristile u stvaranju još većeg profita za ljude. Već prvim pripitomljavanjem životinje su se promijenile u načinu ponašanja ali i fizičkoga izgleda. Prirodnom selekcijom opstale su životinje koje su imale najbolje izgleda za pripitomljavanje. S druge strane, uzgajivači su iskoristili životinje sa specifičnim karakteristikama i selektivnim uzgojem stvorili druge mnogobrojne pasmine životinja. Industrija kućnih ljubimaca i izložbe uvelike se oslanjaju na umjetnu selekciju u stvaranju pasmina životinja sa osobinama prilagođenima ljudima. Postoje mnogobrojne varijacije pasa, mačaka i drugih kućnih ljubimaca koji bi trebali privući potrošače i stvoriti profit. Dakako, novije pasmine životinja usmjerene su više prema estetici. Rezultat takvog uzgoja su stotine pasmina životinja koje se prodaju u industriji kućnih ljubimaca. Još jedan od rezultata takvog uzgoja su i brojni zdravstveni problemi pogotovo kod ljubimaca sa namjerno izazvanim neobičnim tjelesnim proporcijama.

Genetska manipulacija još je jedan od načina mijenjanja i zadiranja u životinjskih tijela. Jedna od najvećih kontrola nad životinjskim tijelima i njihove reprodukcije može se provoditi kloniranjem životinja. Kloniranje se može koristiti u industriji kućnih ljubimaca kako bi se osigurao nastanak „savršene“ životinje. Drugi način mijenjanja životinjskih tijela provodi se kirurškim zahvatima. Kastracijom se kontrolira reprodukcija životinja ali i kontrola njihova temperamenta. U svijetu uzgoja kućnih ljubimaca životinje se podvrgavaju kirurškim zahvatima kako bi izgledale i prilagodile se estetskim uvjetima pasmina. DeMello uspoređuje ovakvu upotrebu životinja sa pojmom biomoći francuskog filozofa Michela Foucaulta prema kojemu moderna država kontrolira i regulira tijela svojih građana. Isto tako životinjska tijela prilagođavaju se potrebama i željama ljudskog društva. Nemoguće je zamisliti napredak ljudske civilizacije bez pripitomljavanja životinja. Pretpostavlja se kako mnoge radne životinje i kućni ljubimci imaju korist od suživota sa ljudima. Teorijom uzajamne koristi pripitomljavanja životinja sugerira se kako su životinje odlučile biti pripitomljene radi boljšeg života sa ljudima. No, to ne mora nužno biti istina. Današnje pripitomljene životinje uzgajane su na način koji im onemogućuje mogućnost preživljavanja samima u divljini. Stoga, ljudi se brinu o njima jer bez njihove brige ne bi mogle preživjeti, a životinje prihvaćaju suživot sa

ljudima jer po tom pitanju jednostavno nemaju izbora (DeMello, 2012: 95). Postavlja se pitanje hoće li ljudi ikada biti spremni osloboditi se želje za dominacijom nad životinjama te ne samo nad dominacijom pripitomljenih domaćih životinja već i privrženošću nad kućnim ljubimcima.

U stvaranju granice između ljudi i životinja imali su veliku ulogu antropocentrizam i specizam. Antropocentrizam¹⁰ je vidljiv u mjerenju važnosti i interesa životinja prema interesima i vrijednostima ljudi. Specizam je praksa tretiranja pripadnika jedne vrste kao moralno važnijima od pripadnika drugih vrsta i uvjerenje da je takva praksa opravdana.¹¹ Termin je uveo engleski filozof Richard Ryder 1970ih godina, a kasnije su ga popularizirali filozofi Peter Singer i Tom Regan. Riječ je o terminu koji je formuliran u smislu interesa, prava, osobnosti i moralne važnosti ljudi i životinja. Filozof James Rachels 1990. godine iznosi dvije vrste specizma, a to su nekvalificirani specizam koji podrazumijeva da samo pripadnici ljudske vrste zaslužuju moralno poštovanje i kvalificirani specizam koji podrazumijeva da ljudi zaslužuju moralno poštovanje zbog njihove superiornosti u odnosu na druge vrste (DeMello, 2012: 383). Kao što je opisano u prethodnom poglavlju, etički argumenti koji datiraju još od doba grčkih filozofa i idu u prilog ljudske moći nad životinjama proizlaze iz specizma. Postoje li doista moralno značajne razlike koje opravdavaju ljudsko iskorištavanje životinja? Može se vidjeti kako brojni znanstvenici počinju osporavati pretpostavke o umovima neljudskih životinja poput uvjerenja da nedostatak jezika kod životinja ukazuje na nedostatak mišljenja. Studije su pokazale sposobnost korištenja jezika i složenost uma te samosvijesti kod životinja. Postaje jasnije kako se u opravdavanju iskorištavanja životinja manje propituju sposobnosti već se prelazi u filozofsko i etičko istraživanje (DeMello, 2012: 384).

Peter Singer kao jedan od najutjecajnijih filozofa životinjske etike u svojoj knjizi *Animal Liberation* iz 1975. iznosi utilitarističku teoriju koja se zasniva na načelu jednakog razmatranja i prema kojoj se mora voditi računa o interesima svih stvorenja i zadovoljiti interese svih pod utjecajem našeg djelovanja. Singer propituje specizam i davanje posebnog statusa ljudima, a ne životinjama. Uviđa važnost osjećajnosti koju dijele ljudi i životinje te s obzirom da sva bića mogu osjećati, ljudski interesi ne bi trebali nadmašivati one interese drugoga bića. Ukoliko bi postojale razlike svejedno se ne bi trebali opravdavati različiti tretmani na temelju njih. Tom

¹⁰ antropocentrizam. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3184> (Pristupljeno 13. 8. 2022.)

¹¹ Definicija preuzeta sa: <https://www.britannica.com/topic/speciesism> (Pristupljeno 13. 8. 2022.)

Regan, također utjecajan filozof životinjske etike, je u knjizi *The Case of Animal Rights* iz 1983. oblikovao i teoretizirao životinjsku etiku dvadesetog stoljeća. Regan se razlikuje od Singera jer smatra kako životinje imaju jednaki moralni status kao i ljudi i trebale bi imati prava koja se ne bi smjela temeljiti na utilitarističkim načelima. Prema Reganu, mnoge životinje imaju inherentnu vrijednost i zbog toga bi im se automatski trebala dodijeliti prava. Životinje kao subjekti života imaju interese i ne postoje interesi koji su više vrjedniji.

DeMello u filozofskim razmatranjima životinjske etike ističe Stevena Wisea, zagovaratelja teorije da pojedine životinje zbog svojih sposobnosti zaslužuju niz prava i zaštite. Kritičari njegovog stajališta nazivaju ga novim specizmom ili idejom da pojedine životinje zaslužuju više prava od drugih. Martha Nussbaum iznosi teoriju prema kojoj životinje imaju želju i pravo na dostojanstven život (DeMello, 2012: 388). Pozicija teoretiziranja životinjske etike koja dolazi iz kontinentalne filozofije nastoji odbaciti antropocentrizam binarnosti čovjeka i životinje te prihvatiti novu vrstu odnosa sa životinjama utemeljenog na njihovim sposobnostima i inteligenciji. Postoji i niz teorijskih pristupa utemeljenih na feminizmu, kao što je već prethodno opisano u poglavlju teorijskih polazišta studija ljudi i životinja, a to su ekofeminizam i feministička etika skrbi. Ekofeminizam se usredotočuje na veze između ugnjetavanja žena i uništavanja prirode te preispituje odnose unutar sustava nejednakosti uključujući iskorištavanje životinja. S druge strane, feministička etika skrbi fokusira se na odnos ljudi i neljudi, a zagovornici teorije ukazuju na etičke pristupe koji se previše temelje na racionalnosti i koji umanjuju značaj kvaliteta poput empatije i brižnosti. Teži se jednom umetanju emocija u rasprave o životinjama jer bez emocionalnog odgovora vidljiv je razlog nastavljanja životinjskog zlostavljanja (DeMello, 2012: 391).

4.2. Kućni ljubimci i njihova povijest

Imati kućnog ljubimca obično znači držati životinju za vlastiti užitak, a ne korist. Poriv za držanje životinja kao kućnih ljubimaca je univerzalan premda je on istinski bio popularan u kulturama s izobiljem resursa. No, pojedine životinje dobivaju ulogu kućnih ljubimaca dok druge bivaju samo iskorištavane. U prethodno sažetom prikazu studija ljudi i životinja bilo je govora o društvenom konstruiranju životinja i njihovom svrstavanju u određene kategorije. Određene životinje mogu biti klasificirane kao one koje se smiju ubiti i jesti, a postoji i klasifikacija onih koje se ne smiju ubiti i jesti. One koje se ne smiju jesti spadaju u jednu veoma

važnu klasifikaciju životinja, točnije, kućnih ljubimaca. Kućni ljubimci su životinje definirane svojim odnosom s ljudskim bićima (DeMello, 2012: 147). Uz već pripitomljene životinje postoje i nepripitomljene koje se smatraju egzotičnim kućnim ljubimcima i koje često bivaju ilegalno ulovljene i preprodane. Potrebno je istaknuti način na koji životinje postaju kućnim ljubimcima. Prije svega, kontroliranim uzgojem u tvorničkim farmama ili od strane vlasnika utjecalo se na sve moguće karakteristike kućnih ljubimaca i njihovog odnosa s ljudima. Problematici su oni objekti uzgoja koji nisu licencirani i koji drže životinje u nehigijenskim uvjetima i kavezima. Zastrašujuće je koliko postoji trgovina za kućne ljubimce uzgojenih u ovakvim komercijalnim objektima. Postoje i uzgajivači izložbenih životinja, ali i oni koji ih dobivaju slučajno. Bitna odrednica kućnih ljubimaca je njihov život u domaćem okolišu i njihovo imenovanje. Životinje se imenuju kako bi se uključile u društveni svijet ljudi i kako bi im se omogućila interakcija i emocionalna privrženost (DeMello, 2012: 148). Dakle, kućni ljubimci su životinje uzgajane za držanje u ljudskom domu kako bi se o njima mogli brinuti i kontrolirati. Pored njihove primarne uloge kućni ljubimci često bivaju držani u druge svrhe o čemu će se više pričati u narednim poglavljima.

Poznata je praksa držanja kućnih ljubimaca u mnogim društvima svijeta, pogotovo onima gdje je stvorena cijela industrija. Životinje su se već duže vrijeme držale kao kućni ljubimci. Drevne civilizacije držale su kućne ljubimce unatrag 5000 godina. Brojna plemena lovila su i konzumirala su životinje osim u slučajevima kada bi ih usvojili kao kućne ljubimce. Pripitomljavanje životinja omogućilo je držanje životinja za društvo (DeMello, 2012:150). Premda, u povijesti su životinje pretežito služile kao izvor prehrane i rada, a držanje radi društva predstavljalo je luksuz koji su si mogli priuštiti samo imućni. Drevne civilizacije držale su životinje svih vrsta kako bi pokazali svoju moć gospodarenja prirodom. Drugim riječima, prije moderne ere životinje su imale svrhu društva ali i estetike te statusa. Psi su se u početku uzgajali u svrhu lova da bi se kasnije uzgajali kao kućni ljubimci bez funkcionalne svrhe. Uzgajali su se radi manje veličine i drugih estetskih osobina. U srednjem vijeku držanje kućnih ljubimaca dovelo je u pitanje već spomenutu granicu između ljudi i životinja pogotovo u povezanosti žena s kućnim ljubimcima jer su ljubimci simbolizirali žensku inferiornost ili vještičarenje (DeMello, 2012: 152). U današnje vrijeme, ljudi svih statusa drže kućne ljubimce iako to ovisi o njihovim prihodima. Povjesničar Keith Thomas vjeruje kako je držanje kućnih ljubimaca počelo u 18. stoljeću kada su se životinjama počela davati ljudska imena (DeMello, 2012: 152), a u 19. stoljeću više ljudi imalo je dovoljno prihoda kako bi držalo životinje kao društvo. Tako je s vremenom započelo razdoblje industrije kućnih ljubimaca. Prema

povjesničarki Harriet Ritvo, industrijalizam i promjene u poljoprivredi uklonile su domaće životinje iz većine zajednica, a razvoj moderne industrije kućnih ljubimaca nastojao je popuniti tu prazninu (DeMello, 2012: 153). Dvadeseto stoljeće obilježeno je industrijom kućnih ljubimaca koja je postala jedna od najprofitabilnijih.

4.3. Odnos ljudi i kućnih ljubimaca

Kao što je već poznato, kućni ljubimci zauzimaju veliku društvenu ulogu u ljudskim životima jer „kućni ljubimac je prvo kućni ljubimac, a zatim životinja“ (Fudge, 2002: 32). Za razliku od odnosa ljudi i životinja koji se temelji na korisnosti, odnos sa kućnim ljubimcima temelji se na dvostranosti. Dakle, odnos nije sastavljen samo prema ljudskim već i prema životinjskim potrebama. Već u prethodnom poglavlju spomenula se uloga davanja imena životinjama i kućnim ljubimcima. Davanje imena omogućuje komunikaciju bez obzira razumiju li životinje ljudski govor, tako ih se humanizira i daje im se poseban status (DeMello, 2012: 156). No, ne dobivaju svi kućni ljubimci jednaki status. Prema Michaelu Foxu, postoje četiri kategorije vlasnika, a to su: objektivno orijentiran odnos u kojemu je kućni ljubimac novost ili ukrasni predmet; utilitaristički odnos u kojem je kućni ljubimac od određene koristi; odnos ovisnosti o potrebi u kojem kućni ljubimac zadovoljava ljudsku potrebu za društvom te aktualizirajući odnos u kojem je odnos sa kućnim ljubimcima ravnopravan i pošten.

U odnosu ljudi i kućnih ljubimaca često se koristi pojam ljubavi. Ljubav je jedan od glavnih razloga držanja kućnih ljubimaca. Kućne ljubimce se cijeni ukoliko ljudima pružaju bezuvjetnu ljubav. Osim toga, životinje su se prilagodile ljudskim emocijama i često znaju reagirati u skladu s njima (DeMello, 2012: 158). Jedan od problema koji se javlja u odnosu jest smrt kućnog ljubimca. U većini slučajeva vlasnik nadživi svojeg kućnog ljubimca i tuga u slučaju njihove smrti može biti ogromna. Međutim, gubitak kućnog ljubimca razlikuje se od gubitka osobe jer se osobu ne može zamijeniti kao što se kućnog ljubimca može zamijeniti novim (Tuan, 1984.). U tom slučaju, postoje savjetovaništa ali i literatura koja mogu pomoći ljudima koji su izgubili kućnog ljubimca (DeMello, 2012: 159). Dakle, vidljivo je koliko zapravo kućni ljubimci utječu na naše emocije i zdravlje. Antropolozi James Serpell i Elizabeth Paul (1993., 1994.) pratili su evoluciju držanja kućnih ljubimaca na Zapadu i ističu kako su mnogi humanitarci imali privrženost prema životinjama. Čini se kako postoji povezanost između

privrženosti prema životinjama i društvene pravde. Suživot sa kućnim ljubimcima može probuditi empatiju i suosjećane prema drugim životinjama ali i ljudima (DeMello, 2012: 160).

4.4. Kontradiktornost kućnih ljubimaca

U prethodnom poglavlju moglo se vidjeti koliko ljudima znače kućni ljubimci. Prema kućnim ljubimcima se odnosimo kao prema članovima obitelji kojih volimo i za kojima jednom kad umru, tugujemo. No, kućni ljubimci korišteni su i u svrhe demonstriranja vlastitog statusa. Oni postaju roba koja se koristi u industriji kućnih ljubimaca i služe kao nečiji profit. Upravo u ovome nalazi se kontradiktornost kućnih ljubimaca. Proizvodnjom sve većih količina kućnih ljubimaca dovodi se do sve većeg broja onih napuštenih. U isto vrijeme prodaju se i kupuju se skupocjene pasmine životinja dok druge čekaju i pate na ulicama ili u skloništima. Takva industrija vođena je profitom, a ne dobrobiti životinja. Sve to naravno ima utjecaj na životinje ali i na udruge i skloništa koja unatoč velikim troškovima nastoje zbrinuti odbačene kućne ljubimce (DeMello, 2012: 162).

Kontradiktornost se može naći i u odnosu prema kućnim ljubimcima u smislu kontrole i dominacije nad njima. Prvi način kontroliranja životinja bio je već spomenuti uzgoj. Životinje koje su same stvarale svoje potomstvo bile su smatrane nekontroliranim. Danas se one kontroliraju u specijaliziranom uzgoju i putem kirurške te genetske manipulacije (DeMello, 2012: 163). Estetika je od velike važnosti kod uzgajivača iako životinjama može uzrokovati zdravstvene probleme. Dakle, stvaranjem modificiranih životinja kontroliraju se njihova tijela i životi. Yi-Fu Tuan bavi se upravo pitanjem ljudske dominacije u odnosu na kućne ljubimce te u knjizi *Dominance and Affection: The Making of Pets* proučava uzgoj pasmina kućnih ljubimaca radi privlačnih kvaliteta koje su na kraju štetne za životinje (DeMello, 2012: 165). Mnoge pasmine su pripitomljavanjem i uzgojem prisiljene na ovisnost o ljudima i nemogućnosti preživljavanja izvan ljudskih okruženja. Može se postaviti pitanje jesu li onda kućni ljubimci zaista voljeni ako ih se uzgaja na način koji im ugrožava zdravlje i život? Najvažniji atribut postaje njihova ovisnost i poslušnost ljudima što odmiče od prvotne uloge kućnoga ljubimca.

5. ANALIZA FENOMENA PETTUBE-A

5.1. Što je PetTube?

Proučavanje odnosa ljudi i životinja u današnje vrijeme uvelike je potpomognuto korištenjem Interneta i društvenih mreža. Tehnološki razvoj i pristup Internetu omogućili su neviđenu brzinu dijeljenja informacija izazivajući tradicionalne metode znanosti. Platforme poput Facebooka, Instagrama, Tik Toka i YouTube-a dominantan su izvor vijesti, zabave i informacija. Najveća i ujedno najutjecajnija globalna internetska video web stranica je YouTube s više od dvije milijarde korisnika širom svijeta. YouTube platforma omogućuje korisnicima stvaranje, učitavanje i dijeljenje sadržaja promičući globalno sudjelovanje. Očigledno je kako životinjski sadržaj dominira online sferom bilo po broju YouTube kanala koji se fokusiraju na životinje ili popularnosti životinjskih profila na Instagramu. Među tisućama životinjskih profila, videa i fotografija čiji je cilj zabava, edukacija ili povećanje svijesti o dobrobiti životinja postoje i ona kontroverzna čiji je cilj očigledno izrabljivanje životinja. Po broju pratitelja i pregleda slobodno se može reći da ovi kanali i profili nisu nezapaženi i marginalizirani. Problematična je tematika videa s ugroženim egzotičnim životinjama i tematika videa koja veliča sakupljanje novih životinja jer se dovodi u pitanje njihovo iskorištavanje i očuvanje vrsta. S obzirom da YouTube ima veliku ulogu u omogućavanju pristupa ovakvom sadržaju, moraju snositi društvenu odgovornost stvaranja kulture u kojoj je ljudski angažman s ugroženim životinjama postao prihvatljiv.

Dakle, zahvaljujući tehnološkom razvoju fotoaparata i pametnih telefona, milijuni ljudi diljem svijeta mogu snimiti svoje kućne ljubimce ili životinje koje vide u divljini i njihove fotografije ili videozapise eventualno prenijeti na stranice kao što je YouTube. Životinje tako egzistiraju na društvenim mrežama i njihova prisutnost u virtualnom svijetu oblikuje načine na koje ih se može percipirati. S obzirom da YouTube kao društvena mreža sadrži veliki broj različitih žanrova i kanala koji se bave objavljivanjem videozapisa svakodnevnoga života, zabavnih i komičnih skečeva, edukativnih sadržaja ili savjeta iz svijeta kozmetike, nije neobičan nastanak kanala koji je poprimio naziv „PetTube“ i čija tematika obuhvaća sve o životinjama i kućnim ljubimcima. Jedni od najpoznatijih PetTube kanala s povećim brojem pretplatnika su: Zac George's Dod Training Revolution (3,57 milijuna pretplatnika), Snake Discovery (2,78 milijuna pretplatnika), Exotics Lair (2,98 milijuna pretplatnika), Emzotic

(739 tisuća pretplatnika), Dean Schnyder (5,25 milijuna pretplatnika), Jacob Feder (1,81 milijuna pretplatnika), Paul Cuffaro (2,46 milijuna pretplatnika), Taylor Nicole Dean (1,96 milijuna pretplatnika) i mnogi drugi. Takozvani PetTuberi prvenstveno snimaju videozapise o svojim brojnim i u većini slučajeva egzotičnim kućnim ljubimcima (Prikazano slikama 1-7). Egzotične životinje i kućne ljubimce često se ne mogu susresti u stvarnosti, a ovi kanali iskoristili su priliku upravo da omoguće virtualni prodor u njihove živote. Isprve se ovakav pristup čini doista nevinim, no uzevši u obzir sakupljanje snimljenih životinja i njihova skrb, uviđa se i njegova problematika.

Slika 5.1. Pretpregled videozapisa PetTubera Paula Cuffaroa

Izvor: YouTube

Slika 5.2. Pretpregled videozapisa PetTubera Deana Schneidera

Izvor: YouTube

Slika 5.3. Pretpregled videozapisa PetTuberice Emzotic

Izvor: YouTube

GIVING ALL MY ANIMALS THEIR DINNER (Daily...

16M views • 5 years ago

Slika 5.4. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

TRAINING BABY OTTERS TO HUNT FISH ! WILL THEY EA...

6.1M views • 2 years ago

Slika 5.5. Pretpregled videozapisa PetTubera Jacoba Federa

Izvor: YouTube

My Alligator Picks out a New Toy at the Pet Store!

13M views • 3 years ago

Slika 5.6. Pretpregled videozapisa PetTubera Snake Discovery

Izvor: YouTube

WATERING my TARANTULAS !!!

8.5M views • 4 years ago

Slika 5.7. Pretpregled videozapisa PetTubera Exotics Lair

Izvor: YouTube

Prije svega, moglo bi se reći da je PetTube jedna online industrija kućnih ljubimaca. Ovi ljubimci možda jesu imenovani i članovi obitelji nalaze se na posjedu svojih vlasnika ali ono što ih određuje je njihova korisnost u stvaranju profita. PetTuberi mogu se svrstati u sve Foxove kategorije vlasnika. Prisutan je objektno orijentiran odnos jer se stalno akumuliraju novi kućni ljubimci koji zatim bivaju nama izloženi te utilitaristički odnos jer kućni ljubimci imaju određenu korisnost. Ovisnost o potrebi i aktualizirajući odnos su mogući iako upitno zbog načina na koji pojedini PetTuberi skrbe o svojim ljubimcima. Isto tako, PetTuberi kontroliraju broj svojih kućnih ljubimaca. Videozapisi u kojima se prikazuje uzgoj ljubimaca, u kojima se prezentiraju novi sakupljeni ljubimci bilo spašavanjem ili raspakiravanjem te vađenjem iz kutija, su oni koji dobivaju najviše pregleda (Prikazano slikama 8-15). Stoga, postavlja se važno pitanje, a to je pitanje koliko je kućnih ljubimaca previše? Većina PetTubera posjeduje preko 50 kućnih ljubimaca. Međutim, njihov broj i novac koji stvaraju svakim videom za PetTubere ne predstavljaju problem. PetTuberi zarađuju dovoljno kako bi se mogli brinuti o svojim kućnim ljubimcima, no, moguće je da im bez obzira na profit daju minimum potrebne pažnje. Moguće je da su interesi za popularnost i novcem nadvladali interese njihovih kućnih ljubimaca. Već se spomenula surova realnost industrije kućnih ljubimaca u kojoj se stvara preveliki broj pasmina kućnih ljubimaca, a ovi PetTuberi upravo mogu potaknuti svoje gledatelje u nabavljanju jednoga ili njih 50.

Slika 5.8. Pretpregled videozapisa PetTubera Paula Cuffaroa

Izvor: YouTube

Slika 5.9. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

Slika 5.10. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

BREEDING 1000s of GOLDFISH IN POOL POND !

4.2M views • 6 months ago

Slika 5.11. Pretpregled videozapisa PetTubera Jacoba Federa

Izvor: YouTube

Tarantula Unboxing ~ AFTER 2 HOURS !!!

16M views • 4 years ago

Slika 5.12. Pretpregled videozapisa PetTubera Exotics Lair

Izvor: YouTube

Slika 5.13. Pretpregled videozapisa PetTubera Go Herping

Izvor: YouTube

Slika 5.14. Pretpregled videozapisa PetTubera Snake Discovery

Izvor: YouTube

Slika 5.15. Pretpregled videozapisa PetTuberice Steff J

Izvor: YouTube

Dakle, jedna od prvih stvari koja se može primijetiti u ovim videozapisima jest da većina njih ima tendenciju glorificirati sakupljanje životinja. U prethodno opisanoj studiji opsesivnih sakupljača životinja itekako je vidljivo koliko je kod nekih taj poremećaj opasan. No, iskorištavaju li PetTuberi karakteristike opsesivnih sakupljača u korist sve veće gledanosti? Postoji velika mogućnost da je to istina. Gledatelju se portretira ideja da je u redu imati više od 50 životinja i može ih navesti da postanu sakupljači, pogotovo ako je publika koja gleda takve videozapise mlađa. Činjenica je da većina korisnika You Tube-a spada u dobnu skupinu od 15 do 35 godina te čak 80 posto djece u SAD-u gleda YouTube videozapise.¹² Normalizira se nabavljanje novih kućnih ljubimaca i time se podupire cijela jedna industrija. Shodno tomu, najviše kritizirana i česti predmet rasprave u svijetu PetTubera je djevojka imena Taylor Nicole Dean. Taylor je jedna od najpopularnijih PetTuberica sa 1,96 milijuna pretplatnika i sa oko 200 000 000 pregleda na njenim videozapisima. Ova PetTuberica posjeduje više od 50 kućnih ljubimaca, premda, ne zna se točan broj zbog nekih ljubimaca kojih ili drži u tajnosti ili javnost ne obavijesti odmah o njihovoj smrti. Također je važno napomenuti da novog ljubimca dobiva gotovo svaki mjesec, a i često objavljuje o njihovim neobjašnjivim smrtima. Kod Taylor postoje i brojni drugi problemi o čemu će više govora biti u narednom poglavlju. Dakako,

¹² Preuzeto sa <https://www.globalmediainsight.com/blog/youtube-users-statistics/> (Pristupljeno 20. 8. 2022.)

primjetno je da postoji jako puno PetTubera sa prevelikom količinom kućnih ljubimaca i čini se da pojavama videozapisa naslovljenih „Svi moji ljubimci" nema kraja (Prikazano slikama 16-21). Stoga, javljaju se brojna pitanja vezana uz utjecaj PetTubera na svoju publiku ali i pitanja iskorištavanja životinja i njihove dobrobiti.

Slika 5.16. Pretpregled videozapisa PetTuberice Cat Aleah

Izvor: YouTube

Slika 5.17. Pretpregled videozapisa PetTubera Paula Cuffaroa

Izvor: YouTube

Slika 5.18. Pretpregled videozapisa PetTubera Jacoba Federa

Izvor: YouTube

Slika 5.19. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

Slika 5.20. Pretpregled videozapisa PetTubera Tyler Ruge

Izvor: YouTube

Slika 5.21. Pretpregled videozapisa PetTuberice Emzotic

Izvor: YouTube

5.2. Slučaj Taylor Nicole Dean

Za potrebe detaljnijeg prikazivanja problematike PetTubea, u ovom poglavlju opisat će se slučaj PetTuberice Taylor Nicole Dean. Ova PetTuberica bila je transparentna sa svim aspektima svojega života i zato možemo dobiti detaljan uvid i informacije o njenom odnosu sa kućnim ljubimcima. Taylor Nicole Dean započela je svoj YouTube kanal 2015. godine kojeg vodi do danas. Njezin Twitter često je platforma njezinih svakodnevnih borbi s fizičkim i mentalnim zdravljem. Stoga, i njezin odnos prema kućnim ljubimcima je problematičan. Proučavajući njezin sadržaj, Taylor bi se lako mogla svrstati u kategoriju opsesivnih sakupljača životinja. Odgovara karakteristikama koja te u svojem vlasništvu posjeduje oko 50 kućnih ljubimaca za čiju skrb nije kvalificirana. Bitno je naglasiti da PetTuberi mogu imati odgovarajuće obrazovanje i uvjete povoljne u zbrinjavanju mnogobrojnih životinjskih vrsta i njihovi videozapisi prvenstveno služe u educiranju ljudi. No, u ovom slučaju Taylor je informacije o brizi dobivala preko brzog Google pretraživanja i oslanjajući se na jednomjesečno iskustvo rada u trgovini kućnih ljubimaca. Ljubimce je držala u slabo opremljenim i malenim kavezima često držeći različite vrste životinja preblizu riskirajući njihovo međusobno ozljeđivanje. U njezinim videozapisima pokazalo se koliko malo zapravo zna o vrstama životinja o kojima se „brine“. Sakupljala je i po 10 životinja odjednom o kojima bi snimila videozapise kako bi nakon određenog perioda o njima prestala govoriti. Svoje ljubimce često je vadila samo onoga trenutka kada ih je bilo potrebno snimiti u čemu vidimo već spomenuti objektno orijentirani i utilitaristički odnos.

Taylor se može usporediti sa prethodno opisanim tipovima opsesivnih sakupljača životinja i to onima preopterećenih njegovatelja i spasitelja. U prvim videozapisima Taylor nije imala puno ljubimaca i naizgled se o njima dobro skrbila. No, porastom popularnosti i počecima njezinih fizičkih i mentalnih problema vidljivo je upravo suprotno. Svoje probleme nije minimalizirala iako je svejedno nastavila snimati videozapise u kojima sakuplja i kupuje nove ljubimce. Tek onda kada je javnosti obznanila kako je ovisnik o opojnim supstancama priznala je nedostatak brige i zbog perioda odvikavanja mnogo svojih ljubimaca je preudomila (Prikazano slikama 22 i 23).

Slika 5.22. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

Slika 5.23. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

Njezin slučaj uvelike je povezan i sa ulogom spasitelja. Kao i drugi PetTuberi snimala je videozapise u kojima je spašavala životinje i dodjeljivala im uloge kućnih ljubimaca iako se o njima nije znala brinuti. U jednom od njenih ranijih videa prikazala je kako kupuje 80 kornjača sa ilegalnog prodajnog štanda pritom ne misleći kako je financirala te ljude da se nastave baviti ilegalnim sakupljanjem i prodajom životinja (Prikazano slikama 24-27) „Spašavanje“ kupovinom životinja s ilegalnih štandova ili iz trgovačkih lanaca česta je tematika videa pojedinih PetTubera iako ne shvaćaju ulogu njihovog novca u daljnjem podupiranju rada takvih organizacija.

Slika 5.24. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

I Became a Mom to 3 Baby Rats. (They Should've Been...

869K views • 3 years ago

Slika 5.25. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

There Are 80 Turtles in My House.

5.7M views • 5 years ago

Slika 5.26. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

Slika 5.27. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

Vidljivi su i neki prethodno opisani psihološki modeli opsesivnih sakupljača životinja. Moglo bi se reći kako je Taylor često bila u zabludi oko brige svojih životinja. Smatrala je kako im pruža adekvatnu njegu iako to nije bio slučaj. Životinje su živjele u vidno neprikladnim uvjetima i bile su izložene svakojakim opasnostima. U odnosu prema životinjama bila je prisutna neorganiziranost što je eventualno rezultiralo neredom. Taylor izgleda nije imala uvid u svoje problematično ponašanje. U nekolicini njezinih videa prisutno i je kompulzivno kupovanje novih životinja kojima je pripisivala sentimentalne i intrinzične vrijednosti. Tako je u jednom kratkom periodu od nula zmija došla do njih čak tri, a kasnije se taj broj sve više povećavao. Uskoro se moglo uočiti preferirano sakupljanje egzotičnih životinja (Prikazano slikama 28-31). Mnogo njezinih životinja nije bilo iz uzgoja već ulovljeno u divljini. Često je krivila ljude od kojih je kupila životinju, a kadgod bi neka od njenih životinja umrla ili kada bi napravila neku pogrešku, uvijek bi krivila uzgajivače tih životinja. O mnogim svojim životinjama nije htjela niti priznati da su umrle jer joj je bilo teško o tome pričati iako je to bilo sasvim suprotno kod smrti njezinih riba za koje je izjavila da su one ipak „samo ribe“. Ne zna se je li tom izjavom htjela pomoći sebi u svojem nošenju sa njihovom smrću ili su joj određene životinje od manje vrijednosti kao što je to slučaj kod specizma. Detaljniji izvještaj o njezinim životinjama moguće je pregledati u poveznici

Google dokumenta¹³. Može se zaključiti problematičnost u odnosu sa kućnim ljubimcima ali treba se zapitati i kakav utjecaj takav odnos ima na gledatelje te kakva je njihova reakcija.

Slika 5.28. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

¹³ Podatak dostupan na: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1e8bakM4GHa2J1y4qwYsB-T0jSpN5uWCI_q0dv-odij4/htmlview (Pristupljeno 20. 8. 2022.)

Slika 5.29. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

Slika 5.30. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

Slika 5.31. Pretpregled videozapisa PetTuberice Taylor Nicole Dean

Izvor: YouTube

5.3. Utjecaj PetTubea

Nije nepoznato kako društvene mreže imaju veliki utjecaj na svoje korisnike. Takav utjecaj nije toliko istinit koliko kod društvenih mreža, pogotovo onih poput YouTubea, koje promiču iskorištavanje kućnih ljubimaca. Senzacionalističkim prikazom videozapisa nastoji se privući što više ljubitelja sadržaja o životinjama. U ovakvim videozapisima, kućni ljubimci najčešće su egzotične životinje, točnije, životinje koje nisu pripitomljene i koje tradicionalno nisu smatrane kućnim ljubimcima. Mnoge egzotične životinje u današnje vrijeme nalaze se u sve više privatnih domova u ulozi kućnih ljubimaca.¹⁴ Iako je trgovina egzotičnim kućnim ljubimcima regulirana ona je i dalje prisutna putem ilegalnih trgovina ili internetskih stranica. U tom slučaju, životinje su uhvaćene iz svojih prirodnih staništa ili su ilegalno uzgojene što utječe na bioraznolikost staništa ali i na potencijalno širenje zaraznih bolesti. Mnogi PetTuberi posjeduju egzotične kućne ljubimce što može dovesti do njihove potražnje. Oni itekako mogu biti uzor u sakupljanju kućnih ljubimaca i to onih egzotičnih.

¹⁴ Podatak preuzet sa: https://aldf.org/focus_area/captive-animals/ (Pristupljeno 20. 8. 2022.)

Egzotični kućni ljubimci vrlo su popularni što je vidljivo prema broju YouTube pregleda i nema sumnje kako pridodaju određenu vrstu prestiža i statusa. U studiji *Promovira li YouTube trgovinu egzotičnih kućnih ljubimaca* analizirali su se stavovi javnosti o egzotičnim ljubimcima na YouTubeu. U istraživanju je fokus bio na vrste primata i divljih mačaka zbog njihove posebne popularnosti. Prikupilo se 346 videozapisa u periodu od 2006. godine do 2019. kako bi se istražilo koliko se puno mišljenje promijenilo tijekom vremena. Analizom komentara videozapisa izdvojio se popis stavova javnosti. Stavovi su varirali između prikazanih vrsta iako su u konačnici svi bili pozitivni. Percepcija javnosti bila je negativna onoga trenutka kada je sadržaj bio problematičan i prikazao ranjivost životinja. Komentari gledatelja PetTubera potvrđuju rezultate ove studije te većina njih gledani sadržaj smatra pozitivnim. S druge strane, pojedini gledatelji ali i PetTuberi snimaju reakcijske videozapise u kojima jasno izražavaju svoje negativne stavove (Prikazano slikama 32-35).

Slika 5.32. Pretpregled videozapisa PetTuberice Leopard Gecko

Izvor: YouTube

Slika 5.33. Pretpregled videozapisa PetTuberice Tarantula Kat

Izvor: YouTube

Slika 5.34. Pretpregled videozapisa PetTubera Mike Dana

Izvor: YouTube

Slika 5.35. Pretpregled videozapisa PetTubera Mike Dana

Izvor: YouTube

Mnogi popularni kućni ljubimci modificiranog su izgleda i njihova neobičnost jednako tako privlači i veliku gledanost. Tu se opet javlja problematičnost utjecaja industrije modificiranih kućnih ljubimaca. Može se zaključiti kako PetTuberi imaju utjecaja u stvaranju potrošača industrije kućnih ljubimaca. U mnogim drugim YouTube videozapisima popularno je prikazivati i raspakiravati kutije sa novim kupljenim predmetima. Shodno tomu, PetTuberi često snimaju dobitak novo uzgojenih kućnih ljubimaca ili raspakiravanje onih koji su preletjeli cijeli svijet ne bi li dospjeli u ruke svojih vlasnika. Kućni ljubimci bivaju tretirani kao roba i to se publici prikazuje kao nešto sasvim normalno i pozitivno.

Problematičan je i utjecaj edukativnih videa. Upitna je stručnost svih koji snimaju svoje kućne ljubimce jer pojedini savjeti ne moraju nužno biti ispravni. Istina je da se način zbrinjavanja ljubimaca s vremenom može promijeniti no ukoliko osoba poput Taylor Nicole Dean, koja je mnoge informacije o skrbi životinja pronalazila iz nepouzdatih izvora, postoji mogućnost stvaranja neadekvatne brige prema kućnim ljubimcima. Njezin slučaj isto tako može biti dobra reprezentacija ljudi sa poremećajem opsesivnog sakupljanja životinja i zašto nije dobro sakupljati životinje. Videozapisi u kojima se prikazuje spašavanje životinja mogu naškoditi i ugroziti život spašavatelja i životinje. Već je prethodno opisano kako pojedini PetTuberi kupuju životinje koje su prethodno živjele u lošim uvjetima, najčešće u većim

trgovačkim lancima, nesvjesno tako podupirući daljnji rad takvih institucija. Pozitivno je što pojedini PetTuberi, na početku svojih videozapisa, počinju objašnjavati svojim gledateljima kako ih ne potiču na kupovinu životinja, pogotovo onih egzotičnih. Uz to, pojedini videozapisi su isključivo edukativni i svrha im je ukazati na ugroženost životinja.

5.4. Moralno i pravno pitanje

U prethodnom poglavlju prezentiran je utjecaj koji PetTuberi mogu imati na svoju publiku. Međutim, ipak je najvažnije istražiti utjecaj koji PetTuberi imaju na kućne ljubimce. Ljubimci nemaju sposobnost govora niti izbora i oni u ovakvom odnosu bivaju najviše iskorištavani. Kućni ljubimci u videozapisima PetTubera najčešće su oni egzotični i nepripitomljeni. Za njihovu skrb treba puno vremena i novaca kako bi im se omogućio život u staništu bliskom njihovom prirodnom. Zašto se onda egzotične životinje drže u ljudskim domovima kada bi bolji i jednostavniji život imali u prirodi? Izuzetci su oni koji su zbrinuti u nekom obliku rehabilitacije ali i oni koji su uzgajani u ilegalnim uzgajalištima. Onima koji su uzgajani ilegalno oduzeta je sva mogućnost preživljavanja u divljini. Njihovom kupovinom financiraju se industrije koje će nastaviti loviti životinje iz prirode i uzgajati ih u zatočeništvu. Mnogi takvi ljubimci bivaju i odbačeni jer njihovi vlasnici nisu dovoljno upućeni u težinu njihova zbrinjavanja ili ih se jednostavno drži u nepovoljnim uvjetima. Estetika kao ključan adut u dobivanju pregleda od velikog je utjecaja na živote ljubimaca. Uzgajanje ljubimaca sa određenim karakteristikama ugrožava njihovo zdravstveno stanje. Česti su videozapisi PetTubera koji križaju svoje ljubimce kako bi poprimili određenu boju ili veličinu. Iako ih se u videozapisima oslovljava ljudskim imenima i antropomorfizira, jasna je uloga i podjela u odnosu između njih i njihova vlasnika. Kućni ljubimci više nisu kućni ljubimci već su kategorizirani kao roba u stvaranju profita, a takav život oni ne zaslužuju.

Kako bi se spriječilo izrabljivanje životinja preko društvenih mreža i širenje negativnog utjecaja trenda sakupljanja kućnih ljubimaca, djeluju brojne aktivističke udruge za zaštitu prava životinja. Tako je prvog veljače 2022. godine Fond za pravnu obranu životinja (eng. *Animal Legal Defense Fund*) podnio službenu žalbu Ministarstvu poljoprivrede SAD-a (eng. *U.S. Department of Agriculture*) i Inspekcijskoj službi za zaštitu zdravlja životinja i biljaka (*Animal and Plant Health Inspection Servis*) kako bi se proveli zakoni u vezi s

iskorištavanjem životinja na društvenim medijima.¹⁵ Tvrde kako Youtuberi za kućne ljubimce kao što su CatAleah, Jacob Feder, Rico Exotic i Taylor Nicole Dean moraju dobiti licence Zakona o dobrobiti životinja (eng. *Animal Welfare Act*) i biti u skladu s minimalnim standardima navedenima u zakonu. Zakon o dobrobiti životinja zahtijeva da pojedinci koji izlažu i zarađuju na izlaganju svojih životinja moraju posjedovati licencu. Licenca zahtijeva podvrgavanje pojedinaca Inspekcijskoj službi za zaštitu zdravlja životinja i biljaka kako bi se utvrdilo pridržavaju li se propisima Zakona o dobrobiti životinja koji uključuju odgovarajuću veterinarsku skrb i standarde specifične za vrstu ograđenog prostora, odvajanja vrsta, sanitarne uvjete te pristup vodi i hrani. Žalba se pokrenula zbog ovih pojedinaca koji izlažu životinje na društvenim mrežama bez odgovornosti za postupanje sa životinjama. Iako ova pritužba naizgled ima pozitivnu konotaciju u njezinoj provedbi može se naići i na jako bitne probleme.

Prema Zakonu o dobrobiti životinja „izlagač“¹⁶ je „bilo koja osoba (javna ili privatna) koja izlaže bilo koje životinje kupljene u trgovini ili čija namjeravana distribucija utječe na trgovinu ili će utjecati na trgovinu (kako je odredilo Tajništvo) a takav pojam uključuje karnevale, cirkuse i zoološke vrtove koji izlažu takve životinje bez obzira rade li za profit; ali takav pojam isključuje maloprodajne trgovine kućnih ljubimaca, vlasnika uobičajenog i pripitomljenog kućnog ljubimca koji ostvaruje manje od značajnog dijela prihoda iz neprimarnog izvora (kako je odredilo Tajništvo) za izlaganje životinje koja isključivo boravi u rezidenciji vlasnika kućnog ljubimca, organizacija koje sponzoriraju i svih osoba koje sudjeluju na državnim sajmovima, izložbama stoke, rodeima, izložbama čistokrvnih pasa i mačaka i svim drugim sajmovima ili izložbama namijenjenim unapređenju poljoprivredne umjetnosti i znanosti.“ Drugim riječima, ukoliko osoba ima profil na društvenoj mreži na kojoj objavljuje slike svojeg ljubimca i pritom od tih slika ne profitira onda se ne svrstava u kategoriju izlagača. S druge strane, PetTuberi koji objavljuju sadržaj o životinjama, dobivaju profit od toga i utječu na publiku koja zbog njih može kupiti životinju, svrstavaju se u kategoriju izlagača. Ukoliko se ne izlagač ne pridržava zakona, uklanja mu se mogućnost

¹⁵Podatak preuzet sa: <https://aldf.org/article/complaint-demands-usda-provide-oversight-of-animal-exhibitors-on-social-media-operating-without-licenses/> (Pristupljeno 21. 8. 2022.)

¹⁶

Preuzeto

iz:

https://www.aphis.usda.gov/animal_welfare/downloads/AC_BlueBook_AWA_508_comp_version.pdf
(Pristupljeno 28. 8. 2022.)

stvaranja sadržaja o životinja, mogu mu se oduzeti životinje, može dobiti novčanu kaznu ili biti suspendiran. Licenca košta i traje tri godine i ona je dokaz da se izlagači pridržavaju standarda i dobro brinu o svojim životinjama.

Problematika je u tome što nisu sve životinje uključene u definiciju Zakona o dobrobiti životinja te vlasnici izostavljenih životinja i dalje mogu snimati videozapise bez dozvole. Izraz „životinja“¹⁷ podrazumijeva „bilo kojeg živog ili mrtvog psa, mačku, majmuna (sisavca primata), zamorca, hrčka, zeca ili drugu toplokrvnu životinju, za koju Tajništvo može odrediti koristi li se ili je namijenjena za upotrebu, za potrebe istraživanja, testiranja, eksperimentiranja ili izložbe ili kao kućni ljubimac; ali takav pojam isključuje (1) ptice, štakore iz roda *Rattus* i miševe iz roda *Mus*, uzgojene za korištenje u istraživanju, (2) konje koji se ne koriste u istraživačke svrhe i (3) druge domaće životinje kao što su, ali nije ograničeno na stoku ili perad, koja se koristi ili je namijenjena za upotrebu kao hrana ili vlakna, ili stoka ili perad koja se koristi ili je namijenjena za upotrebu za poboljšanje prehrane životinja, uzgoja, upravljanja ili učinkovitosti proizvodnje ili za poboljšanje kvalitete hrane ili vlakana. Što se tiče psa, izraz označava sve pse, uključujući one koji se koriste za lov, sigurnost ili razmnožavanje.“ Životinje koje se prodaju u maloprodajnim objektima nisu pokriveno osim ako se radi o divljim ili egzotičnim životinjama. Isključene su i hladnokrvne životinje poput riba i gmazova.¹⁸

Kako bi ovaj zakon funkcionirao na sve zlostavljače životinja trebao bi se izglasati amandman koji bi pokrio više vrsta životinja. Ukoliko se ova pritužba ne provede pojedinci će i dalje zlopotrebljavati svoje životinje i biti predmet kritičke rasprave. Provedbom pritužbe moguće je natjerati PetTubere na dobivanje licence i eventualno stvaranja novog amandmana Zakona o dobrobiti životinja koji bi pokrio više vrsta životinja. Premda Francione smatra kako je Zakon o dobrobiti životinja primjer simboličnog, a ne

17

Preuzeto

iz:

https://www.aphis.usda.gov/animal_welfare/downloads/AC_BlueBook_AWA_508_comp_version.pdf
(Pristupljeno 28. 8. 2022.)

18

Preuzeto

iz:

https://www.aphis.usda.gov/animal_welfare/downloads/AC_BlueBook_AWA_508_comp_version.pdf
(Pristupljeno 28. 8. 2022.)

funkcionalnog zakonodavstva. Simboličan je jer je on primjer zakona u kojem zakonodavno tijelo nije uspjelo riješiti administrativna i politička ograničenja koja bi blokirala provedbu statuta (Francione, 1995.) Jednako tako Zakoni o dobrobiti životinja ne štite interese životinja jer su one definirane kao vlasništvo. Kada se govori o zaštiti njihovih interesa zapravo se govori o zaštiti interesa ljudi. Dakle, ukoliko se životinje smatraju vlasništvom, zakoni o njihovoj zaštiti neće biti funkcionalni (Francione, 1995.). Još jedna od mogućih promjena je ojačavanje regulatorne politike YouTubea o sadržaju sakupljanja pripitomljenih i nepripitomljenih kućnih ljubimaca te svaki prijavljeni sadržaj pregledati i analizirati. Jednako tako ključno je informirati javnost o negativnim stranama trgovine kućnih ljubimaca i očuvanju ugroženih životinjskih vrsta.

6. ZAKLJUČAK

Životinje nam znače mnogo. One su dio naše svakodnevice i bilo kakvo ugrožavanje njihove egzistencije eventualno ugrožava i egzistenciju ljudi. Studiji ljudi i životinja, zajedno sa drugim multidisciplinarnim i interdisciplinarnim znanostima, omogućili su kritičko promišljanje ljudskih i životinjskih odnosa. Prikazuju nam kako su životinje konstruirane kroz naše svjetove ali i kako se naši svjetovi formiraju u odnosu sa njima. Kategorizacijom životinja jasno se vidi ljudska kulturna uloga u oblikovanju njihova promatranja i značenja. Životinje su prisutne u svim aspektima ljudskih života i one odražavaju naše djelovanje. Također, studiji su ukazali na sveprisutnu ugroženost i iskorištavanje životinja te pozvali na stvaranje društvenih promjena i boljih zakona njihove dobrobiti. Jedna od oblika iskorištavanja životinja prikazanog u ovom radu je odnos opsesivnih sakupljača životinja ali i odnos PetTubera i kućnih ljubimaca. Teorijom se prikazao sam početak ljudskog iskorištavanja i dominacije nad životinjama u obliku pripitomljavanja koji se nastavlja i danas ali u obliku genetske i kirurške manipulacije. Prikazana je jasna granica koja se uspostavila u odnosu između ljudi i životinja za koju su najzaslužnije bile antropocentrizam i specizam. Nadalje, prikazano je i dodjeljivanje uloge kućnih ljubimaca i kontradikcije prisutne u njihovom odnosu sa ljudima. Kućni ljubimci naizgled nadilaze pripisanu ulogu objekta premda su svejedno promatrani kao vlasništvo ljudskih vlasnika (Hurn, 2012: 98). Njihova akumulacija unutar industrije kućnih ljubimaca ukazala je na negativan utjecaj koji takva industrija može imati na životinje.

Kućni ljubimci znače mnogo, pogotovo onima koji se prema njima odnose kao prema voljenim članovima obitelji. Premda, u ovom radu vidljivo je odmicanje od takvog definiranog odnosa. Može se zaključiti kako kućni ljubimci mogu služiti kao nečija titula ili profit. Ljudi su opet pronašli način kontroliranja i dominacije nad životinjama pored one izvorne pripitomljavanja za prehranu i odjeću. PetTube se pokazao kao jedan od najboljih prikaza takvog iskorištavanja životinja. Analizom ovog fenomena ukazalo se na problematičan odnos prema kućnim ljubimcima i utjecaj koji on može imati za dobrobit životinja. Predstavljena je jedna online industrija kućnih ljubimaca. PetTuberi potencijalno potiču svoje gledatelje na prekomjerno sakupljanje životinja što je kod nekih ljudi već postojeći mentalni poremećaj. Moglo se vidjeti kako sakupljanje većeg broja životinja dovodi do njihovog neodgovornog zbrinjavanja i narušavanja fizičkog i mentalnog zdravlja. Slučaj

Taylor Nicole Dean prikaz je opsesivnog sakupljača životinja ali i iskorištavanja kućnih ljubimaca u donošenju profita. Njezin slučaj pokazao se kao negativan utjecaj na publiku i industriju kućnih ljubimaca, naročito onih egzotičnih. Dakle, videozapisi PetTubera utječu na razvoj industrije egzotičnih kućnih ljubimaca koja narušava njihove živote i bioraznolikost njihova staništa. Jednako tako, prikazan je utjecaj koji PetTuberi imaju u modificiranju kućnih ljubimaca i stvaranju potrošača istih. Kućni ljubimci tretirani su kao roba koju može imati svatko.

Zakoni koji bi trebali zaštititi kućne ljubimce i sve životinje pokazali su se kao nefunkcionalni. S jedne strane, slučajevi poput opsesivnog sakupljanja životinja često su nerješivi zbog nedostatka intervencija i suradnje u pristupu problemu ali i zbog dugotrajnih sudskih procesa koji tretiraju životinje kao dokaze, a ne kao žrtve. S druge strane, Zakoni o dobrobiti životinja ne uključuju sve životinje koje mogu biti iskorištavane iako se teži licenciranju onih koji ih izlažu kako bi se pridržavali standarda i dobre brige o životinjama. Također, Zakon o dobrobiti životinja ne štiti interese životinja jer su oni i dalje kategorizirani kao vlasništvo. Možemo zaključiti kako životinje još uvijek nemaju odgovarajuću pravnu zaštitu i na nama je da propitujemo i informiramo o odnosima prema životinjama te promijenimo njihovu kategorizaciju vlasništva u subjektna bića koja bi trebala živjeti dostojanstvenim životom.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Arluke, A., (1993.), *Associate Editor`s Introduction: Bringing Animals into Social Scientific Research, Society and Animals*, Leiden, Brill.
2. Arluke, A. i Sanders C.R., (1996.), *Regarding Animals*, Philadelphia, Temple University Press.
3. Birke, L. i Hockenhull, J., (2012.), *Crossing Boundaries. Investigating Human-Animal Relationships*, Netherlands, Brill.
4. DeMello, M., (2012.), *Animals and Society. An Introduction to Human-Animal Studies*, New York, Columbia University Press.
5. Francione, G. L., (1995.), *Animals, Property and the Law*, Philadelphia, Temple University Press.
6. Fudge, E., (2002.), *Perceiving Animals: Humans and Beasts in Early Modern English Culture*, Champaign: University of Illinois Press.
7. Hurn, S., (2012.) *Human and Other Animals. Cross-Cultural Perspectives on Human Animal Interactions*, London: Pluto Press.
8. Ingold, T., (1994.), *What is an Animal?*, London and New York, Routledge.
9. Marvin, G. i McHugh, S., (2014.), *Routledge Handbook of Human-Animal Studies*, London and New York, Routledge.
10. Regan, T., (1986.), *The Case for Animal Rights*, University of California Press.
11. Singer, P., (1975.), *Animal Liberation*, Harper Collins.
12. Tuan, Y.F., (1984.), *Dominance and Affection: The Making of Pets*, New Haven, CT: Yale University Press.
13. Taylor, N. i Twine, R., (2014.), *The Rise of Critical Animal Studies. From the margins to the center*, London and New York, Routledge.
14. Waldau, P., (2013.), *Animal Studies. An introduction*, New York, Oxford University Press.

Članci:

1. D'Angelo, D., Ciani, F., Zaccherini, A., Tafuri, S., Avallone, L., d'Ingeo, S., Quaranta, A., (2020.), *Human-Animal Relationship Dysfunction: A Case Study of Animal Hoarding in Italy*, MDPI.
2. Frost, R., (2000.), *People Who Hoard Animals*, Psychiatric Times Vol. 17(4).
3. Frost, R.O., Patronek, G., Arluke, A., Steketee, G., *The Hoarding of Animals: An Update*, Psychiatric Times, Vol. 32(4).
4. Lockwood, R., (1994.), *The psychology of animal collectors*, American Animal Hospital Association Trends Magazine Vol. 9.
5. Marjanić, S. (1997). Nikola Visković, Životinja i čovjek, Prilog kulturnoj zoologiji, Književni krug, Split 1996., 518 str. (Biblioteka Varia, knjiga 3.). *Narodna umjetnost*, 34 (2), 233-235. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/43036>.
6. Marjanić, S. (2009). Nikola Visković, Kulturna zoologija, Što je životinja čovjeku i što je čovjek životinji, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2009., 429 str.. *Narodna umjetnost*, 46 (2), 181-183. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/45679>.
7. Mataix-Cols, D., (2014.), *Hoarding Disorder*, New England Journal of Medicine, Vol. 370;21.
8. Mckay, B., (2008.), *Animal Hoarding: Beyond the Crazy Cat Lady*, Journal of Agricultural & Food Information, Vol. 9(4).
9. Moloney, G. K., Tuke, J., Dal Grande, E., Nielsen, T., & Chaber, A.-L., (2021.), *Is YouTube promoting the exotic pet trade? Analysis of the global public perception of popular YouTube videos featuring threatened exotic animals*, PLOS ONE, 16(4).
10. Patronek, G. J., (1999.), *Hoarding of animals: An under-recognized public health problem in a difficult to study population*, Public Health Reports.
11. Patronek G. J., Nathanson J. N., (2009.), *A theoretical perspective to inform assessment and treatment strategies for animal hoarders*. Clin Psychol Rev. Vol. 29, 274-281.
12. Reinisch, A.I., (2009.), *Characteristics of six recent animal hoarding cases in Manitoba*, The Canadian Veterinary Journal, Vol.50, 1069-1073.
13. Worth, D., Beck, A. M., (1981.), *Multiple ownership of animals in New York City*, Transactions & studies of the College of Physicians of Philadelphia.

Web izvori:

1. Animal Legal Defense Fund, podaci dostupni na web stanici: https://aldf.org/focus_area/captive-animals/ (Pristupljeno 20. 8. 2022.)

2. Animal Legal Defense Fund, podaci dostupni na web stranici: <https://aldf.org/article/complaint-demands-usda-provide-oversight-of-animal-exhibitors-on-social-media-operating-without-licenses/> (Pristupljeno 21. 8. 2022.).
3. Antropomorfizam, definicija dostupna na web stranici: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3198> (Pristupljeno 31. 7. 2022.).
4. Institut kritičkih studija životinja, opis dostupan na web stranici: <https://www.criticalanimalstudies.org/about/> (Pristupljeno 31. 7. 2022.).
5. Institut za etnologiju i folkloristiku, o autorici Antoniji Zaradiji Kiš dostupno na web stranici: <https://www.ief.hr/znanstvenici/antonija-zaradija-kis/> (Pristupljeno 31. 7. 2022.).
6. Institut za etnologiju i folkloristiku, o autorici Suzani Marjanić dostupno na web stranici; <https://www.ief.hr/znanstvenici/suzana-marjanic/> (Pristupljeno 31. 7. 2022.).
7. Institut za etnologiju i folkloristiku, o djelu Kulturni bestijarij dostupno na web stranici: <https://www.ief.hr/izdavastvo/kulturni-bestijarij/> (Pristupljeno 31. 7. 2022.).
8. Narodne novine, Zakon o zaštiti životinja iz 2017. godine dostupan na web stranici: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_135_3045.html (Pristupljeno 7. 8. 2022.).
9. Specizam, definicija dostupna na web stranici: <https://www.britannica.com/topic/speciesism> (Pristupljeno 31. 7. 2022.).
10. Statistika korisnika YouTubea iz 2022. godine dostupna na web stranici: <https://www.globalmediainsight.com/blog/youtube-users-statistics/> (Pristupljeno 20. 8. 2022.).
11. Tablica podataka životinja Taylor Nicole Dean dostupna na Google dokumentu: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1e8bakM4GHa2J1y4qwYsB-T0jSpN5uWCI_q0dv-odij4/htmlview (Pristupljeno 20. 8. 2022.).
12. Visković, Nikola, o autoru dostupno na web stranici: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64827> (Pristupljeno 31. 7. 2022.).
13. Zakon o dobrobiti životinja (Animal Welfare Act) dostupan na web stanici: https://www.aphis.usda.gov/animal_welfare/downloads/AC_BlueBook_AWA_508_comp_version.pdf (Pristupljeno 28. 8. 2022.).

PRILOZI

1. Slika 5.1. Pretpregled videozapisa *Worlds largers indoor aquarium*, Izvor: YouTube kanal Paul Cuffaro, <https://www.youtube.com/c/paulcuffaro/videos?view=0&sort=p&flow=grid> (Preuzeto: 26. 5. 2022.)
2. Slika 5.2. Pretpregled videozapisa *Part of the lion pride*, Izvor: YouTube kanal Dean Schneider, <https://www.youtube.com/c/DeanSchneiderHakunaMipaka/videos?view=0&sort=p&flow=grid> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
3. Slika 5.3. Pretpregled videozapisa *Animal room tour*, Izvor: YouTube kanal Emzotic, <https://www.youtube.com/c/Emzotic/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
4. Slika 5.4. Pretpregled videozapisa *Giving all my animals their dinner*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
5. Slika 5.5. Pretpregled videozapisa *Training baby otters to hunt fish*, Izvor: YouTube kanal Jacob Feder, <https://www.youtube.com/c/JacobFeder> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
6. Slika 5.6. Pretpregled videozapisa *My alligator picks out a new toy*, Izvor: YouTube kanal Snake Discovery, <https://www.youtube.com/c/SnakeDiscovery> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
7. Slika 5.7. Pretpregled videozapisa *Watering my tarantulas*, Izvor: YouTube kanal Exotics Lair, <https://www.youtube.com/c/ExoticsLair> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
8. Slika 5.8. Pretpregled videozapisa *Buying new fish for aquarium*, Izvor: YouTube kanal Paul Cuffaro, <https://www.youtube.com/c/paulcuffaro> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
9. Slika 5.9. Pretpregled videozapisa *I tried ordering live fish in the mail*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
10. Slika 5.10. Pretpregled videozapisa *Five new pets in one weekend*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
11. Slika 5.11. Pretpregled videozapisa *Breeding 1000s of goldfish in pool pond*, Izvor: YouTube kanal Jacob Feder, <https://www.youtube.com/c/JacobFeder> (Preuzeto 26. 5. 2022.)

12. Slika 5.12. Pretpregled videozapisa *Tarantula unboxing after 2 hours*, Izvor: YouTube kanal Exotics Lair, <https://www.youtube.com/c/ExoticsLair> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
13. Slika 5.13. Pretpregled videozapisa *Unboxing 20 new reptiles*, Izvor: YouTube kanal Go Herping, <https://www.youtube.com/c/GoHerping> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
14. Slika 5.14. Pretpregled videozapisa *Unboxing an upset eastern hognose*, Izvor: YouTube kanal Snake Discovery, <https://www.youtube.com/c/SnakeDiscovery> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
15. Slika 5.15. Pretpregled videozapisa *Unboxing the most expensive rare fish*, Izvor: YouTube kanal Steff J, <https://www.youtube.com/c/steffj> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
16. Slika 5.16. Pretpregled videozapisa *All of my pets! 100+!*, Izvor: YouTube kanal Cat Aleah, <https://www.youtube.com/c/CatAleah> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
17. Slika 5.17. Pretpregled videozapisa *Every animal on my property in one video*, Izvor: YouTube kanal Paul Cuffaro, <https://www.youtube.com/c/paulcuffaro> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
18. Slika 5.18. Pretpregled videozapisa *Meet all my exotic pets!*, Izvor: YouTube kanal Jacob Feder, <https://www.youtube.com/c/JacobFeder> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
19. Slika 5.19. Pretpregled videozapisa *All of my pets in one video, I know I have a lot*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
20. Slika 5.20. Pretpregled videozapisa *Meet all of my pets*, Izvor: YouTube kanal Tyler Ruge, <https://www.youtube.com/user/tylerruge> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
21. Slika 5.21. Pretpregled videozapisa *All of my pets in one video*, Izvor: YouTube kanal Emzotic, <https://www.youtube.com/c/Emzotic> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
22. Slika 5.22. Pretpregled videozapisa *I've been sick all my life*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
23. Slika 5.23. Pretpregled videozapisa *Feeding all my animals (Why I rehomed 12 pets)*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
24. Slika 5.24. Pretpregled videozapisa *I swore I'd never own one again*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)

25. Slika 5.25. Pretpregled videozapisa *I became a mom to 3 baby rats*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
26. Slika 5.26. Pretpregled videozapisa *There are 80 turtles in my house*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
27. Slika 5.27. Pretpregled videozapisa *Baby turtles given a second chance*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
28. Slika 5.28. Pretpregled videozapisa *OK I purchased another one...*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
29. Slika 5.29. Pretpregled videozapisa *From zero pet snakes to three?!*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
30. Slika 5.30. Pretpregled videozapisa *From zero snakes to six*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
31. Slika 5.31. Pretpregled videozapisa *10000 snake vs 2000 dolar snake*, Izvor: YouTube kanal Taylor Nicole Dean, <https://www.youtube.com/c/TaylorNicoleDean-Official/videos> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
32. Slika 5.32. Pretpregled videozapisa *The problem with pettube and why you don't need lots of pets*, Izvor: YouTube kanal Leopard Gecko, <https://www.youtube.com/c/leopardgeckotalk> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
33. Slika 5.33. Pretpregled videozapisa *My response: the problem with pettube*, Izvor: YouTube kanal Tarantula Kat, <https://www.youtube.com/c/tarantulakat> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
34. Slika 5.34. Pretpregled videozapisa *These youtubers get animals just to make videos*, Izvor: YouTube kanal Mike Dane, <https://www.youtube.com/c/MikeDane> (Preuzeto 26. 5. 2022.)
35. Slika 5.35. Pretpregled videozapisa *Losing my trust in humanity, reacting to animal TikToks*, Izvor: YouTube kanal Mike Dane, <https://www.youtube.com/c/MikeDane> (Preuzeto 26. 5. 2022.)